№ 25 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 1 **1897** ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 1 № 25

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կիրակի օր, մարտի 2-ին, կառավարչապետի պալատի տնային եկեղեցու մէջ, տեղի կունենայ պատարագ և ապա հոգեհանգիստ Կայսրուհի Մարիա Ալէքսանդրովնայի կայսերի հոգաբարձութեան կովկասեան բաժնի փոխ-նախագահուհի՝

ԿՈՄՍՈՒՀԻ ՍՕՖԻԱ ԴՄԻՏՐԻԵՎՆԱ ՏԱՏԻՇՉԵՎԱՅԻ

յիշատակին: Պատարագը կը սկսվի առաւօտեան 10 ժամին: 1—1

Սօֆիա և Ալէքսանդր Քալանթարները խորին վշտով յայտնելով ազգականներին և ծանօթներին առաջինի՝ մայր և երկրորդի՝ քրոջ

ՎԱՐՎԱՐԷ ՄԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահը, ծանուցանում են, որ այսօր, շաբաթ, մարտի 1-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին տեղի կունենայ հոգեհանգիստ, իսկ վաղը, կիրակի, մարտի 2-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին յուղարկաւորութիւնը, իրանց բնակարանից (Երմոլովսկայա փողոց № 7, տուն Խարազեանի) դէպի Քամոյեանց եկեղեցին և այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատուն: 1—1

Կիրակի օր, մարտի 2-ին, քառասներորդ օրը

ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՔԱԹԱՆԵԱՆՑԻ

մահվան, պատարագ կը մատուցանվի և հոգեհանգիստ կը կատարվի Ջգրաշէնի եկեղեցում. պատարագի սկիզբը առաւօտեան $10^{1}/_{2}$ ժամին: Այդ մասին հանգուցեալի ամուսինը՝ Արամ Մինասեան Քաթանեանց յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կիսապաշտօնական հաղորդագրութիւն. Հրաւէրներ յօգուտ նահատակ հայերի.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օրէցօր. Մասենագրութիւն. Գաղթականների օգտին. Նամակ Մօսկվայից. Նամակ Իգդիրից. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Նամակ Ամերիկայից.— ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ժանտախտը.

ԿԻՍԱՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան օրգան „Journal de St. Petersbourg“, որ մինչև այսօր մի խօսք չէր ասել կրետական հարցի առիթով եղած դիպլոմատիական արշաւանքի մասին, այժմ տպել է մի համառօտ հաղորդագրութիւն, որը, վերջապէս, որոշ գաղափար է տալիս այն դիրի մասին, որ իր վրա է առել Ռուսաստանը կրետական հարցում:

Հարկաւոր ենք համարում առաջ բերել այդ հաղորդագրութեան եզրակացութիւնը:

„Ռուսաց կառավարութիւնը, ցանկանալով արագացնել խաղաղացման գործը, որին ինքը հէնց սկզբից նուիրել է իր բոլոր ույժերը, իր վրա առաւ այն առաջարկութեան նախաձեռնութիւնը, որի նպատակն է թելքել մեծ պետութիւններին ընդունելու երկու պրինցիպներ, որոնց նա համարում է էական, այն է.

1) „Ներկայ հանգամանքներում չէ կարելի թոյլատրել Կրետէի միացումը Յունաստանի հետ:

2) „Որովհետև Թիւրքիան յետաձգում է այնքան անգամ խոստացած րէֆօրմների մտցնելը, Կրետէին կը շնորհվի ինքնավար կառավարութիւն, առանց խախտելու, սակայն, օսմանեան կայսրութեան ամբողջութիւնը:

„Երբ ցամաքային պետութիւնները շտապեցին բարեհաճ կերպով ընդունել այս առաջարկութիւնը և Լօնդօնի կաբինէտը, իր կողմից, յարեց նրանց, այդ առաջարկութիւնը յայտարարվեց Կ. Պօլսում և Աթէնքում, բառ պատկանելոյն: Յունաց կառավարութիւնը, բացի դրանից, հրաւիրվեց յետ կանչել իր զօրքերը և նաւերը՝ Կրետէ կղզուց, որոշ ժամանակամիջոցում:

„Հիմք կայ յուսալու, որ ուրիշ բարդութիւններ չեն ծագի, որ Յունաստանը իր խոհեմութեան ապացոյցները կը տայ և, խոնարհվելով մեծ պետութիւնների հզօր կամքի առաջ, որոնք գործում են համերաշխութեամբ՝ խաղաղութեան և օրինաւորութեան ընդհանուր շահերի համար, չի ցանկանայ իրան արտաւորող անմիտ փարմունքներով իր ազգան վտանգի ենթարկել: Բացի դրանից, Յունաստանը կարող է երջանիկ համարել իրան այն գիտակցութեամբ, թէ իր կրետացի հայրենակիցները այսուհետև կը վայելեն տեղական ինքնավարութիւն, որը կապահովացնի նրանց բարեկեցութիւնը և հանգստութիւնը:

„Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանին, որի սրտին, իր ամբողջ պատմութեան ընթացքում, միշտ մօտ են եղել Արևելքի քրիստոնեայ ազգութիւնների շահերը և որը այնքան անգամ յայտնել է իր կենդանի համակրութիւնը կրետական գործին, նա կարող է կատարեալ գոհութեամբ ընդունել յիշեալ վճիռը, մանաւանդ որ այդ վճիռը կատարելապէս համապատասխանում է խաղաղացման ընդհանուր խորին ցանկութեան և արդարութեան ոգուն, որին ռուսաց կառավարութիւնը միշտ հաւատարիմ է մնացել:“

ՀՐԱՒԷՐՆԵՐ ՅՕԳՈՒՏ ՆԱՀԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐԻ

—

Այժմ, երբ Ռուսաստանում ևս սկսեցին հանգանակութիւններ Թիւրքիայից փախած հայ գաղթականների համար, կարելի է ասել, որ օգնութեան գործը ստացաւ ընդհանուր եւրօպական նշանակութիւն: Հայ տառապեալները նպաստներ են ստանում Անգլիայից և Ամերիկայից, Ֆրանսիայից, Գերմանիայից, Աւստրիայից, Իտալիայից, Շվէյցարիայից, Ռուսաստանից, Բալկանեան փոքրիկ ազգութիւններից, Շվէդիայից և այլ երկիրներից:

Օգնութեան տեղեկութիւնները և հրաւէրները շարունակվում են լոյս տեսնել մէկը միւսի ետևից: Մենք ստացել ենք այդ հրատարակութիւններից շատերը և մի քանիսի հետ արդէն ծանօթացրել ենք «Մշակի» ընթերցողներին: Այս անգամ համառօտ կերպով կը ծանօթաց-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԺԱՆՏԱԽՏԸ

(Ժողովրդի համար)

IV

Սնունդ.—Լաւ կերակուրը իբրև միջոց.—Հիրշի կարծիքը.—Լաւ տներ և մաքուր օդ.—Հասարակական ինքնապաշտպանութիւնը.—Անտեղի երկիւղը.—Փախչելու վտանգը.—Երանելի շրջմունքը և նրա հետևանքը.—Բժշկվել կարելի է.—Եզրակացութիւն:

—

Բոլոր համաճարակ—տարափոխիկ հիւանդութիւնները հարուածում են աւելի հեշտութիւնով այնպիսիներին, որոնք զուրկ են կանոնաւոր սնունդից ու առողջ բնակարանից: Յայտնի է, որ մեծ համաճարակները սկսվում են միշտ սովի, պատերազմների և ժողովրդական ուրիշ աղէտների ժամանակ: Հնդկաստանում ժանտախտը միշտ հետևանք է եղել սովի: Յայտնի է, որ այժմ էլ սովը տիրում է այդ տառապեալ երկրում և միլիօնաւոր ժողովուրդ կերակրվում է անգլիական կառավարութեան հաշւին: Հնդիկների մեծամասնութիւնը ծայրայեղ աղքատութիւն է կրում և ապրում է ամենազազրելի հակաառողջական պայմանների մէջ:

Այս դիտումներով ասիական Թիւրքիային մեծ վտանգ է սպառնում: Աղքատացած ու կիսաքաղցած հայ թէ մահմեդական ազգաբնակութիւնը կարող է հեշտութիւնով ժանտախտի ճարակ դառնալ և այժմ միակ փրկարար միջոցն է—բարելաւել նրա ողորմելի դրութիւնը: Համարեա նոյնը պիտի ասել և մեր սահմանները ապաւինած գաղթականների մասին.—Նրանք ևս տրամադրված են հեշտութիւնով վարակվելու, և երկրի բնիկ ժողովուրդը, որը աւելի ապահով դրութեան մէջ է գտնվում, պիտի օգնէ, պահպանէ գաղթականներին, հասկանալով, որ եթէ նրանց մէջ տարածվի հիւանդութիւնը, իրանք էլ ազատ չեն մնայ: Ուրեմն այսօր գաղթական և առհասարակ աղքատ ժողովրդին օգնելը ոչ միայն առաքինի մի գործ է, այլ այդ թելադրում են մեզ մեր սեփական շահերը.—այդ անձնապաշտպանութեան գործ է, որովհետև բարուքելով այդ կիսաքաղցածների վիճակը, մենք դրանով իսկ հեռացրած կը լինենք ժանտախտի տարածման նպաստող գլխաւոր պայմաններից մէկը:

Յայտնի ժանտախտագէտ Հիրշը (Hirsch) ասում է. «Թող վերջապէս ամենքը համոզվեն, որ ընդհանուրի կենցաղի բարւոքումն և կանոնաւոր հասարակական առողջապահութիւնը ամենազօրեղ միջոցներ են դիմադրելու ինչպէս ժանտախտին, նոյնպէս և միւս բոլոր վարակիչ հիւանդութիւններին: Այս միջոցները ամեն ժամանակ սպահանջել և իրագործել են բժիշկները»:

Տառապեալներին օգնելու գործը պիտի կայանայ.

1) Յարմար ու առողջ բնակարաններ յատկացնելու, և

2) Ուտելիք և խմելիք մատակարարելու մէջ:

Քաղաքներում պէտք է առանձին տներ վարձել, աւելի լաւ է քաղաքից դուրս, կամ նոր թեթև տներ շինել և այնտեղ տեղափոխել գետնայարկերի նկուղների բնակիչներին: Այս միջոցը գործ էր դրվում վերջին համաճարակների ժամանակ կառավարութիւնների կողմից: Կոչկալում նոյնպէս իշխանութիւնը դուրս է հանել բնակիչներին վտանգաւոր քաղաքամասերից և դաշտերում բնակեցրել, տալով նրանց ուտելիք, վառելիք և նոյն իսկ հագնելիք: Յիշած տները կարող են շինվել ամեն տեսակ թեթև նիւթից, թաղիքից, հաստ կտաւից, տախտակից և այլն: Ամենից յարմարը վրաններն են, մանաւանդ քրդի թաղիքէ չադիրները: Գիւղերում լաւ կը լինի որ մեծ ընտանիքները, որոնք յաճախ բաղկացած են լինում 20—30 անձերից և ապրում են մի կամ երկու սենեակում, բաժանվեն մի քանի մասերի և ջոկ ջոկ ապրեն հիւանդութեան ժամանակ:

Ցամենայն դէպս չը պէտք է երբէք մոռանալ, որ ժանտախտի թոյնը զարգանում է փակ օդում: Ուրեմն հարկաւոր է միշտ մաքրել տների օդը.—միշտ բանալ դռները ու լուսամուտները, երդիկները, չը վախենալով ցրտից, որովհետև ցրտից եկած վնասը բոլորովին աննշան է՝ համեմատելով օդի անմաքրութիւնից հասածին:

Մաքրութիւնը, լաւ սնունդը, լաւ բնակարանը այն հիմնական առողջապահական պայմաններն են, որոնք կարող են մի երկիր փրկել ժանտախտից: Երբ մի քաղաքի աղքատ ու բանւոր դասակարգի առողջապահական դրութիւնը, մեր ասածին համեմատ, բարելաւած է, ժանտախտը չէ կարող այդ քաղաքում բուն դնել, և եթէ երևայ էլ՝ պիտի բաւականանայ քիչ զոհերով: Բայց ժանտախտի հետ մաքառելու համար պիտի ժողովրդի բոլոր խաւերը գիտակցօրէն, լուրջ կերպով վերաբերվեն գործին, ոչ անձնատուր լինելով անմիտ ու անտեղի երկիւղի և ոչ անտարբեր մնալով դէպի վտանգը: Մենք խօսել ենք արդէն այս մասին: Մի սոսկալի ապառաժ է ամբոխի տգիտութիւնը, որի առաջ փշրվում են մեր բոլոր ջանքերը: Երբ ամբոխը չէ հասկանում աղէտի խստութիւնը, երբ նա իրան անույժ է համարում պաշտպանվել, երբ նա յոյս չունի փրկվելու, սարսափը տիրում է նրան, և այն ժամանակ նա կորած է: Նա կորած է նոյնպէս և այն հանգամանքում, երբ համաճարակը Աստուծու պատիժ համարելով՝ անօգուտ է համարում պաշտպանվել անգամ:

Ժանտախտը դեռ հազարաւոր վերստեր հեռու է մեզանից, դեռ նրա գալն ու չը գալը Աստուած գիտէ, և արդէն ինչ որ մի տագնապ է զգում ժողովրդի մի մասը, ինչ որ վախ է ընկել նրա սիրտը,—վախ, որը ոչ մի բան չէ արդարացնում: Կառավարութիւնը նախազգուշական միջոցներ է ձեռք առնում, հիւանդանոցներ է հիմնում, քաղաքները մաքրում է, երկրի բժշկական-առողջապահական ույժերն է աւելացնում, որպէս զի կարող լինի վտանգի առաջն առնել և խեղճ ժողովուրդը, փոխանակ իրան ապահով զգալու, սարսափի մէջ է ընկնում: Այսպէս է եղել ամեն երկրում, այսպէս կը լինի և մեր երկրում: Բագուի բանւորները, անտարակոյս 1892 թւի խոլերայի տխուր յիշողութեան ներքոյ, սարսափի մէջ են ընկնում, կամ կարող են ընկնել և փախչել, և այդպիսով հազարաւոր ընտանիքներ մի կտոր հացից կը զրկվեն և կաւելացնեն մեր երկրի թշուառների թիւը: Բայց այսպիսի դէպքերում պէտք է սառնասիրտ լինել ու լուրջ աչքով նայել գործին: Բանն այն է, որ դեռ ևս շատ հեռու է մեզանից ժանտախտը և մինչև Բագու հասնելը ժանտախտը հազարաւոր վերստեր պիտի անցնի, ճեղքելով դիմադրական բոլոր ձեռք առած միջոցները:

Բագուն և Բաթումը, իբրև ծովեզրեայ քաղաքներ, աւելի հեշտութեամբ կարող են սպառնալվել ծովի կողմից: Բագուն պիտի իրան վտանգի մէջ համարի միայն այն ժամանակ, երբ հիւանդութիւնը արդէն հասած կը լինի Պարսից կամ Անդրկասպեան ծովերը, բայց այն ժամանակ ևս Բագուի բանւորները չը պէտք է սարսափի մէջ ընկնեն: Նրանք պէտք է հասկանան, որ եթէ ժանտախտը երևայ մի որ և է կէտում (լինի դա ռուսաց թէ պարսից հողի վրա), իսկոյն ձեռք կառնվի մի միջոց, որն ամենաազդու միջոցներից մէկն է ժանտախտից մի ծովեզրեայ քաղաք ազատ պահելու համար,—այն է՝ ծովային կարանտինը: Վարակված երկ-

ներ երեք հրատարակութիւն հետ, որոնցից մէկը փոքր Ասիայի Բրուսա քաղաքում հաստատված որբանոցի մի հաշուետուական տեղեկագիրն է. երկրորդը կոչ դէպի չէյզերական ժողովուրդը՝ օգնելու հայերին. երրորդը անգլիական կանոնիկոս Ռաունսլիի դիմումը Անգլիայի մինիստրներին և հոգևորականութեան։

Առաջին հրատարակութեան անունն է «Jahresbericht des Evangelish armenishen Waisenhauses Zoar in Brussa» 1896 թ.։ Տեղեկագրի մէջ ցանկացված են Բրուսայում խնամվող բոլոր որբերի լուսանկարները խումբ-խումբ։ Որբերը ժողովված են Կեսարիայից, Մարաշից, Ամասիայից, Ցեյթեն, Եղբայրից։ Լուսանկարների մէջ ցոյց են տալիս նրանց ընդունվածները իրանց ազգային շորերով և թէ ինչ աստիճանի որբանոցի համապատասխան։ Լուսանկարված են 117 հոգի։ Գրքոյկի վերջում տպված են այն նուիրատուների ցուցակը, որոնք օգնել են որբանոցին։

Երկրորդ հրատարակութեան մէջ Շուլցեր-Դեվէլէ հրաւէր է կարդում չէյյաղուսական ժողովրդին օգնել հայ սառապալներին, ասելով որ չէյյաղուսականները իրանք էլ հայերի նման փոքրիկ ժողովուրդ են, բայց ազատ են և այժմ պարտաւոր են ամեն կերպ նպաստել, որ իրանց քրիստոնեայ եղբայրակիցները սովի ճանկերից դուրս գան և այժմեան անտանելի կացութիւնից։

Երրորդ հրատարակութեան վերնագիրն է «A message to the ministers and churches of England by Canon Rawnsley»։ Դա ազդու գրչի արդիւնք է, որ մեծ ուշադրութիւն է գրաւել Անգլիայում։ Կանոնիկոս Ռաունսլի ասում է. «Հայաստանը դաժան է չարի առաջ, քրիստոնեայ մարդկութեան սէրը այլ և հրամայէն կարդում Եւրոպայի սրտին։ Մեծութիւն չառերը, իբրև անգլիացիներ, անմխիթար ենք և ընդհեր Մինեաչ կարծում ենք, որ մեր գլխին ծանրանում քրիստոնեական զրոյցը ասում Գլադստոն գիտակ խաչով մի ծաղր է, որովհետև Անգլիան միւս պետութիւնների հետ միասին ուխտադրուժ եղաւ... Նպաստող ֆոնդի քարտուղարը ինձ գրում է, որ Խարբերդի վիճակը ամենավատթարն է։ Այդ վիլայեթում կործանված են 138 քաղաք և գիւղ. այրված են 5064 տուն, սպանված են 12,708 անձ, բացի անյայտ մնացածներից»։ Անհրաժեշտ են անմիջական նպաստներ։ Մի երկիր, որ 500 մղոն երկարութիւն ունի և 300 մղոն լայնութիւն, ապատակված և աւերված է աւազակներից և զինւորներից, որոնց աւարքը կարելի է երևակայել միայն դժոխքում. 50,000 անձ, մեծ մասամբ հողագործներ, ոչնչացել են, 47,000 տուն և խանութ կողոպտվել են կամ այրվել, 40,000 քրիստոնեայ բռնի կերպով և չարչարանքներով իսլամի գիրկն են նետվել։ Մօտ կէս միլիօն անձ, մեծ մասամբ կանայք և երեխաներ, թողված են առանց հացի, հագուստի և ուրիշ միջոցների։ Նախկին դարերի 30 միլիօն հայ ժողովրդից մնացել է միայն մէկ միլիօն։ Ամերիկայից և Անգլիայից ստացվել է 100,000 ֆունտ ստերլինգ անցած վեց ամսվայ համար։ Բայց թշուառութիւնը ահագին է և կարօտութիւնը այն տեղն է հասնում, որ խեղճերից շատերը աղաղակում են. «Թողէք որ մեռնենք, մենք չենք կարող տանել այս տանջանքները»։ Ժողովրդի պաշտպանները աքսորված են, Էրզրումի առաջնորդը և պատրիարք Իզմիրլեան Երուսաղէմի վանքումն են և եթէ աւելի վատ տեղ չեն, այն էլ շնորհիւ անգլիական դեսպանատան միջամտութեան։ Հայերի համար ազատութեան միայն մի ճանապարհ է թողված՝ կամ մահմետականութիւն ընդունել, կամ դիմել ինքնասպանութեան։ Բայց հայերի աւետարանը արգելում է ինքնասպանութիւն, ուստի ժողովուրդը շատ տեղ գերադասեց մահը։ Հարեմի համար նշանակված տասներկու աղջիկներ, գետը անցնելիս, իրանց ջուրը գցեցին և այդպիսով միայն ազատվեցին։ Սասունցի Շաքէն վայր գլորեց իրան ժայռից, օրինակ ցոյց տալով միւսների համար, որոնք և հետևեցին նրան։ Գաղանային կրքերը մի կերպ լռել են, բայց մեր առաջ կանգնած են անգութ սարսափների զոհերը. գոնէ կենդանի մնացածներին օգնենք և այդպիսով մեր պարտքը կատարենք։»

Րաունսլիի այդ զգացված հրաւէրին Ֆ. Ս. Լըստի աւելացրել է մի առաջաբան, որի մէջ ասում է, թէ Անգլիան պէտք է իրանից մաքրի այն բիծը, որ դրել են նրա վրա հայկական սարսափները և այդ առիթով առաջ է բերում բանաստեղծ Ուատսոնի խօսքերը։ Վերցնում ենք դրա մի կտորը.

«O craven England! Winter at armenia's door
Gnarls, like a wolf; the sword and flame
Sleep not, thou only sleepest, and the red stream
Thou mightst have staunched, still runs.»

(Սաստկաշունչ ձմեռը գայլի նման
Ոռնում մռնչում է հայի դրան.
Դեռ չէ քնած հուրը, ոչ սուրն արիւնոտ,
Միայն դու ես քնած, Անգլիա երկչոտ.
Հոսում է դեռ ևս հեղեղը կարմիր,
Որը կանգնեցնել դու կարող էիր)։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԷՑՕՐ

IX

Մեր հարուստները շարունակում են խորհրդաւոր լռութիւն պահպանել, ինչպէս իսկական դիպլոմատներ։ Նրանց վրա յարձակվում է և հայը, և անգլիացին, և ռուսը և վրացին, նրանց անտարբերութեան դէմ բողոքում են հայոց մամուլը և եւրոպական գրողները, նրանց դէմ շըշուկներ են լսվում ամեն շրջաններում.—բայց նրանք էլի խուլ են ձևանում, և շարունակում են լռել, միամիտներին հաւատացնելով, որ այդ լռութեան մէջ խորհուրդ կայ, «ժամանակը այնպէս է պահանջում»...

Սակայն, ի մեծ դժբաղդութիւն հայոց միլիօնատէրերի, այժմ այդ «խորհրդաւոր լռութեան» ոչ ոք չէ հաւատում, և ամենամիամիտ մարդն էլ գիտէ, որ հարուստի լռութեան, անտարբերութեան և կամ «դիպլօմատիական» ակնարկութիւնների մէջ,—որ հայերի մէջ կատարվում է աչք ու յօնքով,—ուրիշ ոչ մի տեսակէտ չը կայ, բայց եթէ այն տեսակէտը, որ մեր ժողովուրդը ձևակերպել է հետևեալ կլասիկական ֆրազայով. «Եղբայր, փող է, հոգի չէ, որ հանեմ ու քեզ տամ...»։

Մանաւանդ այժմ, երբ գաղթականներին օգնելու գործում, թէև մի փոքր ուշ, մասնակցութեան են հրաւիրված տեղական հասարակութեան ներկայացուցիչները, և այդպիսով նպաստներ բաժանելու գործը դրված է խելացի և ամուր հիմքերի վրա, այժմ, ասում ենք, այլ ևս դիպլօմատիական լռութիւն պահպանելը կատարեալ աչքակապութիւն է, որ անտանելի է և այն պատճառով, որ գաղթականների ահագին մասսան, սաստիկ ցրտերի և միջոցների քչութեան պատճառով, տանջվում է քաղցածութիւնից, կարգին բնակարան, հագուստ և ապահովութիւն չունենալուց...

Այո, ինչ կարող էր տալ չքաւոր, կամ միջակ դասակարգը՝ տուեց,—մեր արհեստաւորները, օրվայ աշխատանքով ապրող ներկարարները, աղքատ չինովները, գործակատարները, մանր վաճառականները, ինչպէս այդ ցոյց են տալիս նուիրատուների տպագրված ցուցակները, արդէն իրանց լուման գցեցին գաղթականների գանձանակի մէջ։ Եւ միթէ երկար բացատրութիւններ են պէտք ցոյց տալու համար, որ այդ ամբողջ գումարը, որ մինչև այժմ հաւաքված է, շատ քիչ է և անկարող ապահովելու թիւրքահայ փախստականների ահագին բազմութիւնը։ Հերթը հասել է այն մարդկանց, որոնք այժմ աշխարհում ամեն քաղցրութիւն վայելել են, բացի «աղքատին օգնելու քաղցրութիւնից», և արդէն դրանց հերթն է, մի քանի հազար հանել իրանց անծայր քսակներից, որտեղ մուտքը հաշւում է հազարներով, իսկ ելքը կոպէկներով... Հերթը ձերն է, պարոն միծատուններ, ցոյց տուեցէք, որ Քրիստոսի ասած խօսքերը ձեր մասին, գէթ այժմ, 19 դար անցնելուց յետոյ, մաղի չափ փոխվել են, և դուք էլ իրաւունք ունէք մուտք գործելու ժամանակակից արքայութիւնը, որի դրան վրա գրված է՝ «Սիրիր ժողովրդին»։

Խ. Մալումեան

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

„Ագինայի նամակները՝ Թարգմ. ի տանէ Դաւթիւ—պրոֆեսոր Ինգրահամի, Թարգմ. Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեանց. Թիֆլիս 1897

Հեղինակը, կամենալով ժողովրդական հանրամատչելի ընթերցանութեան նիւթ դարձնել Աւետարանի բովանդակութիւնը, դիմել է նամակների ձևին. դրանք, որպէս թէ, գրվել են Ագինա անունով մի աղջկայ ձեռքով Երուսաղէմից այն ժամանակ, երբ Քրիստոս գործում էր և քարոզում։ Եւ իրաւ. գրուածքը կարդացվում է հետաքրքրութեամբ. գեղեցիկ են մանաւանդ հեղինակի նկարագրութիւնները։ Բայց պէտք է ասել, որ ընդունելով վիպական ձևը, հեղինակը պիտի խոյս տար հրաշագործութիւնների նկարագրութիւններից, որոնք սազ չեն գալիս գրուածքի ոգուն։ Առհասարակ, վիպագրութիւնը դեռ աջողութիւն չէ գտել գերբնական հրաշքների նկարագրութեան մէջ. ստացվում է արհեստական, չինծու տպաւորութիւն, երբ տեսնում ես առջևդ երևակայութեան օգնութեամբ ամբողջացրած մի արձակ պատմուածք, որի ամբողջ raison d'être-ը բանականութեան և իրականութեան մօտ լինելն է։ Յայտնի վիպագրող Ուէլլէս նոյնպէս փորձել է իր «Բէն—Հուր» վէպի մէջ դնել գերբնական երևոյթներ (երեք մոգերը, բորոտների բժշկութիւնը), բայց չը

ից եկող նաւերը չեն մանի Բաթում, մինչև որ որոշ ժամանակամիջոց բժշկական-առողջապահական հսկողութեան ենթարկված չը լինեն, իսկ ցամաքի կողմից հասկանալի է, որ ժանտախտը պիտի անցնի Աւղանիստան, Բելուջիստան, Անդրկասպեան երկիրը և Պարսկաստան, մինչև որ մեզ հասնի։ Ռուսաց ամբողջ սահմանի վրա այժմ հիմնված են բժշկական-առողջապահական հսկողական կայարաններ, վտանգաւոր տեղերի վրա զօրք է շարված, որ ոչ մարդ անցնի և ոչ ապրանք անցնի վտանգաւոր երկիրներից ռուսաց հողը։ Ի նկատի ունենալով, որ ժանտախտը անդրաքայլ համաճարակ է, որ բոլոր երկիրներում խիստ և լուրջ միջոցներ են գործ դրվում նրա առաջն առնելու համար, մենք համոզված ենք, որ կարող ենք գուցէ դեռ երկար ժամանակ ապահով լինել։ Հարկ չը կայ ուրեմն այսպիսի անմիտ կերպով անձնատուր լինել մի անտեղի սարսափի և փախչել այն երկրից, որտեղ գուցէ հիւանդութիւնը դեռ երկար ժամանակ չի հասնի։

Բայց ես աւելի առաջ կը գնամ։ Մինչև անգամ եթէ հիւանդութիւնը անցած լինի ռուսաց սահմանը, մինչև անգամ եթէ նա մեր երկիրը, մեր քաղաքը մտած լինի, այն ժամանակ անգամ անմտութիւն է փախչելը, և ահա թէ ինչու։

Առաջվայ համաճարակների միջոցին մարդիկ անկարող էին բժշկել ժանտախտով հիւանդներին և զարնվածներից ահագին տոկոս մեռնում էր։ Իսկ այժմ հանգամանքները փոխվել են.—գտնվել է, ինչպէս գիտենք, ժանտախտի խոկական դեղը։

Այդ հակաժանտախտային շիճուկն է, որ գտել է ֆրանսիական գիտնական Երսէնը։ Մենք խօսել ենք այդ շիճուկի մասին մեր նախկին յօդուածներից մէկի մէջ և ասել ենք, որ նրա միջոցով զարմանալի աջողութեամբ բժշկութիւն են անում այժմ։ Այս դեղը, անտարակոյս, մեր դարերջի ամենամեծ և ամենաօգտակար գիւտերից մէկն է։ Այժմ Հնդկաստանում գործ է դրվում այս միջոցը և միշտ տալիս է այն զարմանալի արդիւնքը, որ համարեա բոլոր հիւանդները բժշկվում են։

Շիճուկը առաջին անգամ աջողվեց սրսկել մարդու մէջ՝ վեց ամիս առաջ։ Մինչև այդ օրը Երսէնը միայն կենդանիների վրա էր փորձել իր միջոցը, և յուսահատված էր, որ չէ աջողվում նրան հիւանդներ բժշկել։ Սրա պատճառը չինացիների յամառութիւնը և ատելութիւնն էր դէպի եւրոպացիները։ Շիճուկով բժշկութեան առաջին դէպքը մի պատմական փաստ է և պէտք է արձանագրել, որպէս գի քաջալերի մեզ։

Մի օր, մինչդեռ Երսէնը յուսահատ դրութեան էր հասել, որ չէ կարողանում փորձել իր շիճուկը, տեղական կաթոլիկ միսիայի եպիսկոպոս Շօս հարցնում է նրան, թէ չը գիտէ՞ արդեօք նա մի միջոց ժանտախտի դէմ,—միսիային պատկանող մի երիտասարդ չինացու բժշկելու համար։—Ես մի միջոց ունեմ, պատասխանեց Երսէն, իմ կարծիքով այդ մի լաւ միջոց է, բայց ես երբէք նրան գործ չեմ դրել հիւանդի վրա։ Շօս, որ չինացուն կորած էր համարում, հրաւիրում է Երսէնին փորձել իր դեղը. իր վրա վերցնելով պատասխանատուութիւնը, եթէ դեղը չօգնի։ Յունիսի 26-ին, ժամը 3-ին, Շօս բերում է Երսէնին հիւանդի մօտ, որի անունը Տղէ էր և որը բռնված էր սաստիկ ձևի ժանտախտով։ Ժամը 5-ին (հիւանդութեան սկզբից 6 ժամ անցած) նա սրսկում է հիւանդի կաշու տակ իր շիճուկը. 6 և 9 ժամերին նորից սրսկում։ Կէս գիշերից յետոյ Տղէն հանգստանում է, իսկ առաւօտեան 6 ժամին նա առողջ էր։ Ֆրանսիական բժշկական թերթերում առաջ են բերված մանրամասնօրէն 23 հիւանդների անուններ, որոնց բժշկել էր Երսէն իր շիճուկով և այսօր նա Չինաստանում մեծ բժշկի հռչակ ունի։ Երսէնի շիճուկով այժմ բժշկութիւն են անում և ուրիշ շատ բժիշկներ և ի միջի այլոց ռուս բժիշկ Խաւկին, Պաստեօրի աշակերտներից մէկը, որ արդէն մի քանի տարի է Հնդկաստանում և Չինաստանում խոլէրայի բժշկութիւնով էր զբաղված։

Շիճուկով բժշկելու մասին այսպէս մանրամասն խօսելս նպատակն է ցոյց տալ, որ մենք այսօր մի զօրեղ բուժիչ միջոց ունենք մեր ձեռքին, որը խիստ ու առատ կերպով կը գործադրվի մեր երկրում, քանի որ մեր հասարակութիւնը յօժարութեամբ թոյլ կը տայ այդ դեղի գործածութիւնը։ Եթէ Հնդկաստանում ու Չինաստանում այդ դեղի գործածութիւնը սահմանափակված է մնում, պատճառը բնիկ ազգաբնակութեան թշնամական վերաբերումն է դէպի եւրոպացիները և դէպի եւրոպացի բժիշկները։ Աւելացնենք, որ այս շիճուկը ոչ միայն բուժական, այլ և նախազգուշական նշանակութիւն ունի։ Ուրիշ խօսքերով, այդ դեղով ոչ միայն հիւանդներին կարելի է բժշկել, այլ և առողջներին կարելի է սրսկել, որպէս գի նրանք էլ չը հիւանդանան։ Եթէ մի տան մէջ հիւանդ երևաց, ընտանիքի միւս անդամները կարող են իրանց պատուաստել տալ, որ չը վարակվեն։

Այսպիսով ժանտախտը, նոր գիւտի շնորհիւ, կորցնում է իր ահեղ կերպարանքը։ Նա այլ ևս չը պէտք է ներկայանայ ամբոխի երևակայութեանը, իբրև մի ճիւաղ սև ու սպիտակ փայտերը ձեռքին.—եթէ սևով խփի—մահ է, եթէ սպիտակով—հիւանդը կառողջանայ։ Ոչ, ժանտախտը դառնում է մի հասարակ հիւանդութիւն, որը հեշտութիւնով կարող ենք բժշկել։

Ամփոփելով մեր ասածը, ժողովրդին միամտացնելու համար պէտք է ասենք՝

1) Որ ժանտախտը դեռ հազարաւոր վերստեր հեռու է մեզնից։

2) Որ կառավարութեան գործ դրած միջոցները երկար ժամանակ կը կանգնեցնեն, գուցէ և բոլորովին կարգելեն նրա մանելը մեր երկիրը։

3) Որ քաղաքներում ու գիւղերում ձեռք առած նախապատրաստական միջոցները պիտի բոլորովին հանգստացնեն ժողովրդին, որովհետև այդ ապացոյց է, որ հոգում են նրա համար և ուրեմն փոխանակ սարսափի մէջ ընկնելու, նա պիտի իրան ապահով զգայ։

4) Որ ժանտախտը հեշտ բուժելի հիւանդութիւն է։ Շիճուկ ստանալու համար Բագու և Թիֆլիս քաղաքները դրագրութիւն են սկսել Պարիզի և Պետերբուրգի հետ և միւսք կայ այստեղ էլ պատրաստելու։

—

Այս պարզ գիտելիքները ամբոխի մէջ տարածելու համար անհրաժեշտ է լրագիրների մէջ յօդուածներ տպագրել, բրօշիւրներ հրատարակել և մեծ քանակութեամբ տարածել ժողովրդի մէջ։ Քաղաքներում պիտի ժողովրդական դասախօսութիւններ կարդացվեն։ Բանւորական կենտրոններում, օրինակ, Բագւում և Բաթումում, կիրակի օրերը բժիշկները և բանւորների փառահութիւնը վայելող անձինք պիտի հասկացնեն աշխատաւորներին ժանտախտի էութիւնը, զգուշացնեն նրանց և ցրեն այն սարսափը, որը տիրում է խեղճերին։ Գիւղերում այս դերը պիտի կատարեն ուսուցիչները և քահանաները։ Նրանք պէտք է հաւաքեն ժողովրդին, կարդան ու բացատրեն նրան ժանտախտի մասին գրված յօդուածները։

Մենք առ ժամանակ բաւականանում ենք այս գլխաւոր նախապատրաստական խորհուրդներ տալով։ Երբ, Աստուած չանի, հիւանդութիւնը մօտենալիս լինի մեզ և մեր երկրներում երևայ, այն ժամանակ մենք մանրամասն կը խօսենք ինքնապաշտպանութեան միջոցների վրա։

Բժ. Վ. Արծրունի

նայած գեղարուեստական սիրուն հիւսուածքին, այդ տեղերը դուրս են եկել արհեստական, թոյլ, չը կապված մէկի ամբողջութեան հետ։ Պրոֆեսոր ինդրահամ բայց դրանից պիտի խուսափէր մտացածին նկարագրութիւնների մէջ գետեղել քրիստոնէական կրօնի մեծ հիմնադրին. նա միայն պիտի տար այն, ինչ որ դրականապէս յայտնի է Աւետարանից։ Այսպէս են, օրինակ, Քրիստոսի դէմքի նկարագրութիւնները, քարոզները։ Չէ՞ որ գրքի նպատակն է տալ Քրիստոսի կենսագրութիւնը համրամատչելի ձևի տակ։ իսկ կենսագրութիւնները հիմնված պիտի լինեն անհերքելի փաստերի վրա։

Թարգմանութիւնը կատարված է բաւարար կերպով, եթէ ի նկատի չառնենք մի քանի խորթութիւնները, համաձայնական սխալները և այլ մանր մունր պակասութիւններ։ Անհասկանալի է թէ ինչու թարգմանիչը Աւետարանից և Աստուածաշունչից բերած վկայութիւնները դրել է գրաբար լեզուով։ Դուրս է գալիս այսպիսի բան։ Երկու տող առաջ Քրիստոս խօսում էր մաքուր աշխարհաբար լեզուով, իսկ յետոյ, պատասխանելով մի հարցին, նա ասում է. «Դատաստանն իմ արդար է, զի ոչ խնդրեմ զկամս իմ» և այլն։

Անհասարակ ուրախալի է, որ մեզ մօտ ևս քրիստոնէական կրօնի աստուածային հիմնադրի կեանքը և խօսքը ժողովրդականացնելու փորձեր են կատարվում։ Բայց մենք ցանկանում ենք որ այդ փորձերի փոխարէն պարզ ու ամենքին հասկանալի աշխարհաբարով թարգմանվէր Աւետարանը։ Ոչ մի կենսագրութիւն, պատմութեան ոչ մի ձև չէ կարող փոխարինել նրան. ամենագեղեցիկ պատմութիւնը ինքն, Աւետարանն է. Թարգմանեցէք այդ պարզ ու գեղեցիկ գիրքը։ Քառասուն տարի է այս բանը պահանջվում է, բայց այդ պահանջի պատասխանն է մի, ըստ երևոյթին, անբուժելի լռութիւն։

Լ.

—

Նոր ստացված գրքեր. 1) «Մկնիկը» վօդըվիլ Արման Բօզօի, փոխադր. Ա. Վրոյրի, Բագու 1896, գինը 20 կոպ., 2.) «Պարզ քարոզներ» էմմանուէլ քահ. Նազարեանցի, III գրքոյկ, Վաղարշապատ, 1896, գինը 20 կոպէկ. 3.) «Կայքերի փոխադարձ ապահովագրութիւնը կրակից և այդ ապահովագրութեան առաւելութիւններն ու օգուտները» Բ. Բարսամեանի. Թիֆլիս 1896, 4.) Бакинскій справочный календарь на 1897 г., Բագու, 1896, գինը 50 կոպէկ. 5.) «Отчетъ Тифлисскаго городского ломбарда за 1896 г. Թիֆլիս, 1897, 6.) «Годовой отчетъ (1896) коммисіи по упорядоченію торговли сельскохоз. продуктами и передвиженія ихъ по жел. дорогамъ», Մոսկվա 1896.

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ցօգուտ Թիւրքահայ գաղթականների, կովկասեան կառավարչապետին ուղարկելու համար, մինչև փետրվարի 20-ը ստացանք հետևեալ նուէրները.

1) Եալտայից, Իսահակ Ցակոբեանի միջոցով, հանգանակած, 52 ր. 50 կ.։ Նուիրատուներն են՝

Ի. Ցակոբեանց 3 ր., Ու. Ցակոբեանց 2 ր., Ց. Բերինեան 5 ր., Ց. Լազարեանց 3 ր., Ն. Սահփանեան, Մ. Եարեանց, Ց. Պօղաճեան, Կ. Պեհրասեանց մի-մի րուբլի, Ն. Ե. Իզմիրեանց 10 ր., Վ. Ագաղիշեվ, Գ. Ղարաբէգօվ, Ա. Ա. Սարիբէգեանց, Վ. Շիշմանեան մի-մի րուբլի, Պ. Ոսկերիճեանց 50 կ., Ց. Պապովեանց 2 ր., Ս. Վարդանեան 50 կ., Ա. Այրութայեանց 1 ր., Տ. Մինասեանց 50 կ., Ա. Քէպարեանց 50 կ., Ա. Բօրէկեանց 50 կ., Ս. Մարքարով 1 ր., Կ. Մէրզիլեան 3 ր., Ս. Սաղօմինկեան 1 ր., Ց. Սէլլիեան 1 ր., Մ. Խասիսով 50 կ., Ս. Կարապետեան 1 ր., Վ. Ցովհաննէսեան 2 ր., Արհեստաւոր 1 ր., Ե. Բաշարութեանց 50 կ., Էմիր-Հասան-Բէքիրով 1 ր., Րօֆէ Ալագիա 1 ր., Մուստաֆա-Հաջի Բէքիրով 1 ր., N. N. 2 ր.։ Գումարը 52 ր. 50 կ.։

2) Շուլավէրից, Գրիգոր Բալասեանց 2 ր.։

3) Ցարսկի Կօլօդցիից, Արշակ Սերեբրեակեանի միջոցով, հանգանակած 33 ր. 40 կ.։ Նուիրատուներն են՝

Ն. Եարովեանց 2 ր., Ա. Մ. Մկրտումեան 3 ր., Ա. Սերեբրյակեան 2 ր., Ա. Սահակեան 2 ր., Ա. Բաղդասարեան 1 ր., Բ. Տէր-Ցովհաննէսեան 1 ր., Բ. Ասմանգուլեանց 1 ր., Ա. Խեչումեան 50 կ., Ն. Խեչումեան 20 կ., Բ. Հայրապետով 50 կ., Ղ. Մարտիրոսեանց 50 կ., Ա. Ազուլեան 2 ր., Կ. Տէր-Սահակեան 2 ր., Ց. Խաչատուրեան 1 ր., Կ. Օհանեան 1 ր., Գ. Գաւթեան 1 ր., Օ. Թանգիլեան 50 կ., Դ. Աւետիքեան 50 կ., Ա. Լիանոզեանց 50 կ., Բ. Արութինեան 1 ր., Բ. Մնացականեան, Ս. Արութինեան, Ղ. Խաչատուրեան, Ս. Թումանեան մի-մի րուբլի, Մ. Մեբաբեան, Գ. Օթարեան, Բարսեղեան 50-ական կոպէկ, Ս. Օթարեան 5 ր.։ Գումարը 33 ր. 70 կ. (30 կ. պօստի ծախս)։

4) Գուռնիբից, Մովսէս Հայրապետեանից 10 րուբլի։

5) Սեանի վանքից, մի վարդապետ 5 ր.։

6) Տօմսկից (Սիբիր) «Сибирскій Вѣстникъ» լրագրի խմբագրութեան միջոցով 12 րուբլի, որ նուիրել է պ. Գոր—ենկօ։

7) Աստրախանից, Ոմն 1 ր.։

8) Բօննա-Կրեօզից (Ֆրանսիա) Բժ. Գր. Տէր-Գրիգորեանից 100 ֆրանկ։

9) Մօսկվայից, տիկին Մ. Սմիրնօվայից 50 րուբլի։

10) Պադուայից (Իտալիա), ուսանող Տ. Մակարեանից 5 ֆրանկ (իտալական փողով)։

11) Ստարիյ-Կրիմից, Սարգիս Խարիպեանի միջոցով, այնտեղի հայերից հանգանակված 85 ր. 44 կ.։

12) Զարջուից, Ա. Տէր-Գալստեանի և Գ. Տէր-Մինասեանի միջոցով, այնտեղ հանգանակած 66 ր.։ Նուիրատուներն են՝

Ա. Տէր-Գալստեան 10 ր., Ա. Աւետիսեան 2 ր., Ա. Մեծլումեան 2 ր., Ա. Բաբայեան 5 ր., Գ. Ասլիեան 5 ր., Խ. Սարգսեան 2 ր., Մ. Դանիէլեան 5 ր., Գ. Գրիգորեան 2 ր., Զ. Արզումանեան 5 ր., Ա. Բաբայեան 2 ր., Ի. Գասպարեան 3 ր., Ց. Ակոբջանեան 2 ր., Ս. Դանիէլեան 2 ր., Ա. Սայեամեանց 5 ր., Ա. Տէր-Պետրոսեանց 2 ր., Մ. Ցովակիմեան 5 ր., Զ. Սուքիասեան 2 ր., Գ. Տէր-Մինասեան 5 ր.։ Գումարը 66 րուբլի։

13) Բօժի-Պրօմիսլից, Ոմն 10 րուբլի։

14) Չերնիգօվկայից, Խ. Միրզայեանից 10 րուբլի։

15) Վօլնեարկա կայարանից, Աստուր Խուդադեան Հայկազեանից 15 րուբլի։

16) Սուդակից, Ցովհաննէս Քեչեանի միջոցով, այնտեղի հայերից հանգանակած 75 րուբլի։ Նուիրատուներն են՝

Ց. Քեչեան 10 ր., Կ. Ալեանակի 10 ր., Դ. Տուլվէթեան 10 ր., Թ. Ալեանակի 10 ր., Կ. Շարրանով 5 ր., Ա. Գասպարով 5 ր., Հ. Մամճեան 5 ր., Բ. Բարսեղեան 5 ր., Ց. Ցալաճեան 3 ր., Գ. Միսիրեան 2 ր., Պ. Քուչներեան 2 ր., Ոմն 2 ր., Տ. Քօնկօլեան, Պ. Միսիրեան, Ծ. Թօքչիեան, Ս. Ցօսեբեան, Կ. Գէորգեան, Ս. Տնտեսեան 1 ր.։ Գումարը 75 րուբլի։

17) Պադուայից (Իտալիա), Ոմն 5 լիրա (իտալական)։

18) Թիֆլիսից, Նիկողայոս Մինասեանից, հանգանակած, 4 րուբլի։

Այսօր ուղարկեցինք Թիֆլիսի ստրիկանապետին, կառավարչապետին հասցնելու համար, այդ բոլոր գումարը՝ 431 րուբլի, 34 կ., 105 ֆրանկ և 5 լիրա։

Ուրեմն մինչև այժմ ստացել ենք 4334 րուբլի 14 կոպ., 105 ֆրանկ, 5 լիրա։

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

—

փետրվարի 21-ին

Այս տարի Մօսկվայի ուսանողութիւնը ցանկանում էր տօնել Վարդանանց տօնը շքեղ կերպով, բայց շնորհիւ այստեղի մեր «աղաների», անցաւ շատ անշուք։ Վարդանանց տօնի օրը, երեկոյեան, «Охотничій клубъ»-ի դահլիճում տեղի ունեցաւ «Դրամատիք-երաժշտական» երեկոյթ, բարեգործական նպատակով։ Սկզբում ներկայացրին Բոլուցկու «Երանի հաւատացելոց» վօդըվիլը, որ լեհերէնից թարգմանել է պ. Ծատուրեան։ Դերակատարներից աչքի էր ընկնում բժ. Մուրադեան, որը իր գեղեցիկ խաղով կենդանութիւն տուեց վօդըվիլին և մեծ զուարճութիւն պատճառեց ներկայ եղողներին։ Երկրորդ բաժինը երաժշտական էր։ Երգում էր ուսանողներից և հայուհիներից կազմած երգեցիկ խումբը, ոմն Ալլանօվի ղեկավարութեամբ։ Երգածները՝ «Ջան գիւլում», «Ջան իման» «Կիլիկիա» և այլն շատ անշնորք էին և բոլորովին նորահնար եղանակներով էին երգվում. երգիչ Բ. Ամիրջանեանց երգեց մի քանի երգ՝ «Այ վարդ», «Ողջոյն տուէք», «Լռեց» և այլն. լաւ էր օր. Լիանոզեանի դաշնամուրի վրա կատարած բալաթին. հրաշալի էր կոնսերվատորիայի ուսանող Բոյեաջեանի ջութակի վրա ածած «Կռունկը»։ Ծափահարութիւնները անպակաս էին։ Պարերը շարունակվեցան մինչև ժամի 3-ը։ Դահլիճը համարեա լի էր։ Աֆիշներն ու ծաղիկները ըստ սովորականին ծախում էին «մեծատուն» հայուհիները։ Զուտ արդիւնքը կը լինի մօտաւորապէս 500 րուբլի։

Դ.

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐԻՑ

—

փետրվարի 16 ին

Անօրինակ ձմեռվայ մէջ ենք. խիստ ցրտերը դեռ շարունակվում են, ասես վերջ առնելու չեն։ Ձիւնի այն աստիճան հաստ շերտ է ծածկել մեր դաշտերն ու լեռները, որպիսին շատ վաղուց ի վեր ոչ ոք տեսած չէր։ Ցրտեր եղել էին առաջ էլ. բայց այսքան երկարատև, ոչ ոք չէ յիշում։ Ո՞վ էր Իգդիրում ամսով շրջող սահնակ տեսել. այժմ մօտ երկու ամիս է, որ Խիրաքանչիւր Փուրգոնչի երկու փայտի կտորներ իրար հետ միացրած տախտակներով, անուանել է սահնակ և թեթևութեամբ քաշքշում է փողոցների ձիւների վրայով—սղրում է նրանով։ Եղան օրեր, երբ Իգդիրից դէպի Վաղարշապատ տանող ճանապարհը ձիւնի պատճառով անանցանելի եղաւ, մի բան, որ երբէք պատահած չէր։ Պաշարի պակասութիւնը գազաններին աւելի յանդուգն ու համարձակ է դարձրել. նրանք խմբովին մօտենում են գիւղերին, զանազան կողմերից գայլերի յարձակման ձայներ են լըսվում. ասում են, որ Գեառնիբասարում շատ ճանապարհորդներ զոհ են գնացել գայլերի վայրագութեան։ Լաւ որ անցեալ տարվայ բերքերի առատութիւնը անհնարին է դարձրել անասունների պաշարի թանգութիւն, կամ նուաղութիւնը։ Հացը նոյնպէս խիստ էժան է։

Արաքսը գուցէ հարիւր տարին մի անգամ այսպէս սառի, գժուար թէ նրա վրա սառուցի աւելի հաստ շերտ երբ և իցէ տեսնված լինի, քան այժմ է։ Կարաւաններ, ֆուրգօններ, սահնակներ, սայլեր ծանր բեռներով այնպէս ապահով անցնում են Արաքսի սառցի վրայից, կարծես խճուղի լինի ոտների տակ։ Ջրի հետքն անգամ չէ երևում. ահաւոր Արաքսի խղճուկ, խեղդված ձայնն է լսվում միայն սառցի տակից։ Բայց նա այս բնութեան համար սաստիկ վըրէժխնդիր կը լինի գարնանը. գրանում ոչ մի կասկած չը կայ. այս տարվայ վարարումը սոսկալի կը լինի, եթէ ձիւները հետզհետէ չը հալվեն։

Արաքսի սովորական վարարումը սարսափ է ազդում երևի և կամուրջ շինողներին. չը նայելով ջրերի խառութեան նրանք անընդհատ աշխատում են, երկաթէ հաստ սիւներն ու կամարները միացած են իրար հետ և կազմվել է մի սքանչելի կամուրջ, որ սպառնալի տեսքով սպասում է ջրերի կատաղութեան դէմ դնելու գարնանը։ Շատ քիչ աշխատանք է մնացել. մինչև յորդանալը կամուրջը բոլորովին պատրաստ կը լինի. հաւատում ենք, որ գիտութիւնն ու արւեստը այս անգամ պիտի յաղթող հանդիսանան տարերքի մինչև այժմ անընկճելի ոյժի վրա։ Տեսնենք։

Արաքսի այս առաջիկայ վարարումը կարող է վտանգ սպառնալ նաև Սուրմալուին։ Դէպի Կողբ տանող ճանապարհի վրա, Քիթիկ Թիւրքական գիւղի մօտ, Արաքսի աջակողմեան ափը այնքան էլ ապահով պատուար չէ գարնանային ջրերի դէմ, և եթէ այդ պատուարը պատռվի, այն ժամանակ Արաքսի մի ահաւոր ճիւղը կը ծածկի Սուրմալուի հարաւային մասը այնտեղ փըռված գիւղերով ու դաշտերով. ասում են, նոյն իսկ, որ նա կարող է այդ դէպքում իր ընթացքը փոխել։ Սակայն ասում են, որ այս վտանգաւոր ափը, իշխանութեան կարգադրութեամբ, արւեստական պատուարով ամրացրած է և յոյս կայ, որ վըտանգը կանցնի առանց վնասներ պատճառելու։ Այս էլ տեսնենք։

Երկու ամիս է, որ մեր առուներում մի կաթիլ անգամ ջուր չը կայ, բոլորը սառել են, և այդքան ժամանակ շարունակ սառցի ջուր ենք խմում. ծառաները չալակներով սառույց են կրում, աներում հալում են և խմում։ Իսկ թէ այդպիսի խմելիք որքան հիւանդութիւնների պատճառ կը դառնայ, այդ մենք փորձով գիտենք։ Ձմեռ ժամանակ հացը մեզանում էպիդեմիայի կերպարանք է ստանում։

Ա. Ահարոնեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Բագու, փետրվարի 20-ին

Աւելի քան զարմանք պատճառող այն խրախուսումը, որ տեղի է ունենում Թիֆլիսի գրողների մի քանի շրջաններում՝ «Մարդասիրական ընկերութեան» ընդհանուր ժողովի, որպէս թէ, չքաւոր գրական գործողներին նպաստելու համար կայացրած որոշման և նրա գործադրութեան եղանակի առիթով, տարաբախտաբար, արդիւնք է թիւրիմացութեան...

«Մարդասիրական ընկերութիւնը» որոշ գումար չէ յատկացրել օգնութեան կարօտ հեղինակների և գրողների համար. այդ տեսակ որոշումն չէ եղել և չէր էլ կարող լինել, որովհետև այդ կը լինէր ընկերութեան կանոնադրութեան հակառակ։ Ընկերութիւնը իրաւունք չունի «Գրականական ֆօնդերի» ձեռնարկելու, չքաւոր հեղինակներին,—որքան էլ որ այդ ցանկալի և նըպատակայարմար դառնէր—ապահովացնելու համար հիմնաւոր և մշտական միջոցներ ստեղծելու, թէկուզ, մրցանակներ բաշխելու և այլն։

Իբրև ընդհանուր ժողովի ատենադպիր աւելորդ չեմ համարում այդ մասին յիշատակել արձանագրութեան այն կէտերը, որոնք վերաբերում են այդ խնդրին։

1894 թւի ընդհանուր ժողովում ծագում է «Գրականական ֆօնդի» խնդիր։ Ժողովը առանց մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու, առանց ձևակերպելու գործադրութեան եղանակը—որոշում է 200 ր. յատկացնել այդ նպատակի համար։ 200 ր. մնում է նախահաշւի մէջ և ամեն տարի էլ շարունակ կրկնվում մինչև այս տարի։ Խորհուրդը անկարող է գտնվում, իր իրաւունքի սահմաններում, նպատակայարմար կերպով գործադրել այդ գումարը։ Այս տարվայ ընդհանուր ժողովը ուղղեց 1894 թ. ընդհանուր ժողովի արած սխալը և որոշեց նախահաշւում «Գրականական ֆօնդի» համար նշանակված 200 ր. հանել և գցել նոյն նախահաշւում բարեգործական նպատակների համար յատկացրած 2,000 ր. վրա։ Այդպիսով ներկայ տարվայ ընթացքում, ընկերութեան խորհուրդը, համաձայն ընդհանուր ժողովի որոշման՝ ունի բարեգործական նպատակների համար 2,200 րուբլի, որի գործածութիւնը մնում է միանգամայն խորհրդի հայեցողութեան։ Այդ գումարի դիմաց արդէն ուղղված են խորհրդին տասնեակ խնդիրներ ուսանողների, աղքատ ընտանիքների, զանազան չքաւորների, հիմնարկութիւնների կողմից և օգնութիւն ու նպաստ են խնդրում։

Ընդհանուր ժողովում այս մասին ժողովականներից ոմանք ցանկութիւն յայտնեցին «կարելոյն չափ նպաստներ յատկացնել և օժանդակել յայտնի գրական գործողներից նրանց, որոնք այսօր չքաւորութեան մատնված՝ ոչ միայն գրականութեամբ չեն կարողանում պարապվել, այլ նոյն իսկ միջոց չունեն ապրելու»։ Այդ համակրելի առաջարկութիւնը, թէև ըստ երևոյթին, հաւանութիւն գտաւ, բայց յատուկ որոշումն տեղի չունեցաւ, այլ խորհրդի անդամներից մէկի առաջարկութեամբ, ժողովը հաւանութիւն տուեց այն մտքին՝ «թէ չքաւոր գրողներին օգնութիւն հասցնելու խնդիրը չը պէտք է ջոկել ընկերութեան ցոյց տուած ընդհանուր օժանդակութեան խնդիրներից. նրանց վրա ևս պէտք է նայել իբրև օգնութեան կարօտների վրա և օգնել, նպաստել, որքան կարելի է»։

Ահա այն բոլորը, ինչ որ տեղի է ունեցել այդ մասին «Մարդասիրական ընկերութեան» ընդհանուր ժողովում։

Ն. Դաւթեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Երևան, փետրվարի 3-ին

Բայց մենք մեր ձեռքին ունենք մի ուրիշ փաստ, թէ ինչու այդ աշակերտները տեսչի աչքի առաջ՝ Րէաումիւրի 20° ցրտի ժամանակ ցըրտոտ ցուրտ սենեակների մէջ էին յաճախում դպրոց։ Ահա. Նոյեմբերի սկզբներին, երբ դեռ ձմեռը չէր էլ մտածում Րէաումիւրի զէրօյին իջնելու, պ. տեսուչ Ցովհաննիսեանը ունէր իր դրամարկղում 75 ր., որը նոյեմբերի 3-ի Ֆելեկեան քոյրերի «Սիգան և խմբեր» ներկայացումից հանվել էր յօգուտ թեմական դպրոցի չքաւոր աշակերտների։ Այդ գումարը գոյացել էր իրան՝ պ. Ցովհաննիսեանի ու ուսուցիչներ Ճաճիկեանի և Զուրաբեանի տոմսակ վաճառելուց։ Դեռ այդ ժամանակ այդ գումարով պիտի աշակերտները հագուստ ստանային (իրանք աշակերտները, մինչև անգամ, վճարել էին տոմսակի գին)։ Ուրիշի վըրա փաստութիւն չունենալով, պ. Ցովհաննիսեան, ուր է այդ փողը կամ դրանով գնած հագուստեղէնը։ Եւ վերջապէս, եթէ այդքան հոգացող

էք չքաւոր աշակերտների վրա, ինչու վարչութեան՝ սեպտեմբերի 28-ից գրած № 23 գրութեանը, որով քանի դեռ ցրտերը չընկած, որդեգիրների ցուցակ էինք պահանջում, թոշակ և հագուստեղէն ուղարկելու համար, պատասխանեցիք ցրտերը ընկած ժամանակ, մի ամիս և 4 օրից յետոյ, այն է նոյեմբերի 2-ին (№ 11 գրութիւն)։

Գալով այն հարցին, թէ վարչութիւնը ժամանակ չէ ունեցել մտածելու հիւանդանոց բանալու վրա, որովհետև երկար ժամանակ մտածում էր, թէ խորհրդի գրութեանը՝ այդ նպատակով փող ուղարկելու մասին՝ ինչ պատասխանի, պիտի ասենք, որ դա կատարեալ զրպարտութիւն է։ Խորհուրդը այդ մասին ոչ մի նամակ չէ գրել վարչութեանը. ընդհակառակը, վարչութեան մի քանի նամակներին, փողը առատ ուղարկելու համար, գրում է յունվարի 18-ին № 31 գրութեամբ, թէ դրամ քիչ է ուղարկում վարչութեանը այն պատճառով, որ Երևանի պէս հայաշատ քաղաքը պէտք է իր միջոցներով հոգայ գաղթականների պէտքերը։ Միմիայն յունվարի 13-ին, այսինքն պ. Յովհաննիսեանի յօդուածը կազմելուց 4 օր յետոյ, ստացանք խորհրդից № 12 գրութիւնը, որով հիւանդների մասին տեղեկութիւն է պահանջվում և այն էլ «որպէս զի խորհուրդս կարողանայ յուսալից օգնութիւն հասցնել վարչութեանդ»։ Դրա մասին տեղեկութիւնները նախապէս վարչութեան բժիշկ՝ ուսանող Հայրապետեանի միջոցով հաւաքելուց յետոյ, նոյն ամսի 20-ին գրվել է, բայց տակաւին ոչ մի պատասխան չը կայ։

Այս բոլորը փաստերով հերքելուց յետոյ, մեզ մնում է յիշեցնել պ. Յովհաննիսեանին, որ եթէ նա այդքան ընդունակ է 1600 րուբլիանոց պարահանդէսներ կազմակերպել, ինչու ուրեմն ոյժ չունեցաւ այդ պարահանդէսի գումարով, առաջնորդի մօտ, Բարեգործական ընկերութեան վարչութեան և մեծ հասարակութեան ներկայութեամբ՝ հիւանդանոց բանալու մասին տուած հանդիսաւոր խոստումը կատարել. ինչու չը կարողացաւ այդ գումարից մի գաղթական երեխայի ամսական թոշակ տալ, որպէս զի ստիպված չը լինէր՝ խանում ապրելու պատճառով՝ դպրոց չընդունել և տուն գնելու համար անվստահելի վարչութեանս մօտ ուղարկել։

Եթէ դուք գիտաւորութիւն չունենայիք մեզ զրպարտելու կամ անուանարկելու, «Երևանցի» ստորագրութեամբ թղթակցութիւնը, երկու տողով էլ բաւական էր հերքել։

Բարեգործական ընկերութեան Երևանի վարչութեան նախկին անդամներ՝

Հռիփսիմէ Տէր-Մկրտչեան
Գէորգ Ղարաջեան
Տիգրան Տէր-Յակոբեան
Սարգիս Աւետիսեան
Միրական Տէր-Մարտիրոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» այս համարը բաղկացած է 6 երեսից։

Մեզ ուղարկված է, Բեռլինից ստացված հետևեալ տեղեկութիւնը. «Բեռլինում D. Lepsius հաւաքել է արդէն 100,000 մարկ, յօգուտ թիւրքահայերի. այդ ֆոնդից օգտվում են և երկու հայ ուսանողներ։ D. Lepsius-ը նպատակ ունի՝ մի երիտասարդ և մի օրիորդ ուղարկել Թիւրքիա, միսիօներական նպատակով։ Վերջերս այդ ֆոնդից են օգնում են Ուրմիա փախած նեստորականներին»։

Վաղը, մարտի 2-ին, դումայի դահլիճում նշանակված է հայոց Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։ Այդ ժողովում պէտք է քննվի ընկերութեան 1897 թւի նախահաշիւը, որը այս տարի առանձին հետաքրքրութիւն է ներկայացնում, ի նկատի ունենալով գաղթականներին օգնելու գործը։ Պէտք է կարծել, որ այդ հետաքրքրական հարցը կը գրաւի ընկերութեան անդամներին դէպի ընդհանուր ժողովի դահլիճը։

Կառավարիչ սենատը առանց հետևանքի է թողել Խաչատուր Մալումեանի գանգատը՝ ընդդէմ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի վճռի, որով նա մեղադրված էր խմբագիր Սպանդար Սպանդարեանին զրպարտելու համար։ Այդ գործի մանրամասնութիւնները և էութիւնը շատ լաւ յայտնի է մեր հասարակութեան։ Հայոց գրականութեան պատմութեան մէջ դա առաջին օրինակն է, որ մի գրող՝ ենթարկվում է բանտարկութեան՝ իր գրուածքի համար։

«Тифлисскій Листокъ» լրագիրը քաղուածքներ անելով «Մշակի» անցեալ համարում տպած Սալմաստի թղթակցութիւնից, Թիւրքիայից Պարսկաստան փախած հայ գաղթականների մասին, իր կողմից առաջարկում է, որ Կովկասի հայերը օգնութեան հասնեն և Պարսկաստան ապաստանած իրանց թշուառ հայրենակիցներին։ Լրագիրը այն կարծիքն է յայտնում, որ Ռուսաստանի հարուստ հայերը, մանաւանդ նրանք, որոնք առևտրական յարաբերութիւններ ունեն Պարսկաստանի հետ, կարող են ամենայն հեշտութեամբ 20—25 հազար րուբլու մի դրամագլուխ հաւաքել և այդ գումարով կազմակերպել մի սանիտարական — բժշկական յանձնախումբ, որը իր հետ տանելով դեղեր, հագուստներ և չորեր, Սալմաստի գաղթականներին մեծ օգնութիւն կը հասցնէր։ Թիֆլիսի լրագրի այդ առաջարկութիւնը միանգամայն խելացի է, և մի և նոյն ժամանակ, շատ հեշտ իրագործելի։

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿԻՑ մեզ գրում են. «Վարդանանց տօնի օրը հայոց եկեղեցում պատարագ կար, որից յետոյ հոգեհանգիստ կատարվեց։ Եկեղեցուց ժողովուրդը ուսումնարանի դահլիճը գնաց, ուր Վարդանանց նահատակների յիշատակին մի փոքրիկ հանդէս տեղի ունեցաւ. աշակերտները և աշակերտուհիները մէջ ընդ մէջ երգեցին ու կարդացին Պատկանեանի բանաստեղծութիւններից։ Աւագ ուսուցիչը, Վարդանանց տօնի նշանակութիւնը բացատրելուց յետոյ՝ յորդոր կարդաց հասարակութեան՝ օգնութիւն հասնելու թիւրքահայերին։ Սկսվեց հանգանակութիւնը, որը և պիտի շարունակվի»։

ԹԱԽՏԱ-ԲԱԶԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Ժանտախտի պատճառով Մարդախ կոչված տեղում, որ գտնվում է այստեղից 20 վերստ հեռաւորութեան վրա, երկրիս կառավարչի կարգադրութեամբ, կառուցվում է հիւանդանոց։ Մինչև այսօր այստեղ ոչ մի բժիշկ չէ եղած, իսկ այժմ Ախալքաղաքից մի բժիշկ է ղրկված և, ինչպէս ասում են, սպասվում է էլի մի բժիշկ»։

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Գալիս է գարունը, և արդէն գաղթականների մի մասի մէջ միտ է յղացել վերադառնալ հայրենիք, Հայաստան։ Բայց արդեօք թոյլ պէտք է տալ նրանց վերադառնալ և կրկին ենթարկվել նոր կոտորածների և հալածանքների, թէ դեռ պէտք է սպասել մինչև սուլթան Համիդը ռէֆորմներ մտցնէ և երկիրը բարեկարգէ, որը, ի հարկէ, երբէք չի լինի... Սպասում ենք այս հարցի պատասխանի «Մշակի» էջերում, որովհետև մեր գաղթականները՝ եղանակները լաւանալուն են սպասում, որպէս զի վերադառնան իրանց հայրենիքը»։

ԴՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Մօտ 40 մահմետական «հաջի» գնացողներ արդէն անցաթուղթեր ստացած և մեծ ծախսեր արած, պատրաստվում էին ճանապարհվել, — բայց մեր պօլիցիական վարչութիւնը արգելեց այդ՝ այն կողմերում ժանտախտ երևալու պատճառով»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիւրքաց Հայաստանի Մուշ քաղաքից փետրվարի սկզբից ստացված նամակներից առաջ ենք բերում մի քանի տեղեկութիւններ. «Մեր կողմեր կայսերական բարենորոգումները գործադրված լմնցած են, ու ասոր իբր ապացոյց՝ մի քանի հանրածանօթ անձինքներ... Ջալալոյի Սեղրաք, Հիւրմիզեան Նազարէթ, ու Վարդան աղայի տղայ Ռուբէն՝ փոխսի (ոստիկան) համազգեստ հագած ամենայն համարձակութեամբ կը գործեն իրենց շահատակութիւնները։ Եօթնասունի չափ հայեր ալ, շատերը բանի միջոցներով՝ ոստիկան զինուոր գրուած են, բայց դեռ համազգեստ չեն հագած։ Մութասարիֆի Մուավին (օգնական) գալու վրա է։ Դատական քննիչները երբեմն կայցելեն կառավարութեան բանտերը։

«Գողութիւն, աւազակութիւն ու սպանութիւններ համեմատաբար քիչ են կատարվում այս օրերը։ Կարգ մը թրքացած կիներ ու աղջիկներ ուզեցին մայրենի եկեղեցոյ գիրկ դառնալ, բայց կառավարութիւն այնպիսի խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, որ անկարելի եղաւ առ այժմ այդ բան իրագործել։

«Քիւրդերն ալ բաւականին կը նպաստեն ռէֆորմների (ծիծաղելի խօսք) գործադրման, ինչպէս անցեալ օր Դ. Ռ. և Պ. գիւղերի գիւղապետները կառավարութեան դիմած էին այն գանգատով թէ «Մահմադ ալի բոււած քիւրդ բէգ, իր բոլոր ոչխարները բերած՝ բռնի մեր գիւղերու վրա բաժնած է, որպէս զի ամբողջ ձմեռ պահենք, ու գարնան ողջ իրեն վերադարձնենք։ Հակառակ պարագային գաղտնի կուգայ մեր գոմու դէզը կայրէ ու կը փճացնէ մեր տուն»։ — «Դէհ, հայդէ գնացէք, գավուրներ, դուք եղբայր էք, հաւատարապէս ու սիրով ապրեցէք» — պատասխանած էին։ Ահա այսպէս մեր կողմեր խաղաղութիւն կատարեալ է, եթէ չէք հաւատար կարդացէք Պոլսոյ օրաթերթեր. «Խաղաղութիւն կատարեալ է»։

«Մխիթարական բան որ կայ այս ձմեռ հաց (ցորեն և այլն), մանաւանդ կըլկըլ առատ է։ Ցորեն մէկ քիլ 2 պուդ 10 ղրուշ (մօտաւորապէս 80 կօպէկ), կորեկ մէկ քիլ 5 ղրուշ (2 պուդ 40 կօպէկ), կըլկըլ մէկ քիլ $2^1/_2$ ղրուշ (2 պուդ 20 կօպէկ). բայց այս աժանութիւն ալ բացառութիւն է մի քանի գաւառների համար, իսկ կան անդին մի քանի գաւառներ, ինչպէս Սասուն, Խուլբ, Խիան և այլն, ուր մանաւանդ դրամը դժուար կը համարձակի ոտք կոխել, այն տեղեր այժմ խիստ սով կը տիրէ, և հազարաւոր որբ մանուկներ «հաց, հաց» կաղաղակեն»։

Բաղէշից ստացված մի նամակ հաղորդում է հետևեալը. «Բաղէշում ահ ու սարսափ կը տիրէ, Խ. Գասպարի և այլն մի քանի տներ կողոպտվել են։» Մի ուրիշ նամակագիր հաղորդում է նոյն տեղից. «Անձամբ ողջ առողջ ենք, բայց մեր տունը բոլորովին կողոպտուած է, աւելի անգամ տարած են։»

Մուշից, վստահելի աղբիւրից, մեզ հետևեալ տխուր լուրերն են հաղորդում. «...Կարևոր կը համարիմք յայտնել նաև, թէ իսլամ չէյխեր, իմամներ և այլն եկած են գիւղեր, գաւառներ, բացարձակապէս կը թրքացնեն և բռնի իսլամութեան կը տանեն մեր ժողովուրդն, թրքացնելով գիւղերով, ընտանիքներով և հարիւրաւորներով. մանաւանդ Պուլանըգի չէյխն Դահար և չէյխ Քիամիլ անուն մոլեռանդ չէյխերն համւուեր են ժողովրդեան մէջ, որք կը պտոտան, կը քարոզեն. «իսլամ եղէք, գեավուրներ, եթէ ոչ բոլորդ պիտի ջնջուիք», և այսպէս սարսափ տալով անհամար ժողովուրդ թրքացուցին և կը թըրքացնեն։ Արդէն անցեալ տարվան դէպքերէն հարիւրաւոր գիւղեր թրքացուցին. թէև ժողովուրդն կը փափագի հայրենի կրօնին, բայց ինչպէս կարելի է, դարձողներն կը կոտորեն. միայն Կինճ գաւառի Ճապաղջուր, Ջքթէ և Փեզար գաւառակներէն 18 հայ գիւղեր իսլամութեան մէջ կը պահուին, ուստի ժողովուրդն գաղթելու որոշում տուած է և եթէ գարնանն ալ ժողովուրդն չը հեռացուի, այլ ևս հայ չի մնայ այս կողմեր. արդեօք կան տարակուսողներ այդ մասին, թող գան տեսնեն, որ հայութիւն ջնջեցին այս կողմեր։»

Անգլիական համայնքների ժողովի փետրվարի 26-ին նիստում տեղի ունեցան հետևեալ հարցադրութիւնները.

Բ ր ի ն Ռ օ ք ե ր տ ս. Արդեօք ճիշդ է, որ 1895 թւի նոյեմբեր ամսին Եւրօպայի մեծ պետութիւններից մէկը առաջարկել էր Մեծ Բրիտանիային մտնել ուրիշ պետութիւնների հետ միասին Դարդանէլ և ձերբակալել սուլթանին։ Եթէ ճիշդ է, ինչ է պատասխանել այդ առաջարկին թագուհու կառավարութիւնը։

Կ ը ր զ օ ն. Թագուհու կառավարութեան այդպիսի առաջարկութիւն չէ արված։

Բ ր ա յ ս. Արդեօք այնպէս պէտք է հասկանալ յարգելի պարոնի խօսքերը, թէ այդ առաջարկութիւնը, որի մասին յայտնված է ֆրանսիական մինիստր Հանոտօի ճառի մէջ, ստոյգ չէ։

Կ ը ր զ օ ն. Ոչ, պարոն, ինձ այստեղ հարցրին թէ մի այդպիսի առաջարկութիւն արվա՞ծ է արդեօք անգլիական կառավարութեան, և ես պատասխանեցի այդ հարցին։ Ես չեմ իմացել թէ Հանոտօն յայտնել է մեր կառավարութեան արած մի այդ տեսակ առաջարկութեան մասին։

Բ ր ա յ ս. Գուցէ հարցմունքի ձևը պէտք է փոխել, գործի հանգամանքը լաւ պարզելու համար։

Բ ր ի ն Ռ օ ք ե ր տ ս. Ի՞նչու Դարդանէլ մտնելու առաջարկութիւնը մասնաւորապէս չէր արված թագուհու կառավարութեան։

Կ ը ր զ օ ն. Ես չեմ կարող բաժանել այդ առաջարկութիւնները. թագուհու կառավարութեանը ոչ մի այդպիսի առաջարկութիւն չէ արված։ (Լսեցէք, լսեցէք։)

Բ ր ի ն Ռ օ ք ե ր տ ս. Արդեօք այնպէս պէտք է հասկանալ, թէ ոչ մի առաջարկութիւն չէ արված (մինիստրական աթոռներից «օհ» և աղաղակ «կարգ»)։ Յարգելի ջենտլմենի պատասխանը անորոշ է (օհ, օհ)։ Նա ասում է, որ չէ կարող բաժանել այդ առաջարկութիւնը, և մի և նոյն ժամանակ ասում է, որ այդ տեսակ առաջարկութիւն արված չէ եղել։

Ս պ ի կ ե ր. Կարգ, կարգ։

Բ ր ի ն Ռ օ ք ե ր տ ս. Այժմ ես հարցնում եմ. Դարդանէլը ուժով մտնելու ինչ առաջարկ է արված թագուհու կառավարութեան։

Կ ը ր զ օ ն. Իմ տուած պատասխանին այլ ևս ոչինչ չունեմ աւելացնելու (մինիստրական աթոռներում ծիծաղ)։

Բ ր ի ն Ռ օ ք է ր տ ս. Ես կը կրկնեմ հարցս։

Կ. Պոլսից գրում են «Новости» լրագրին. «Բ. Դուռը կենտրօնացրել է արդէն 107,000 զօրք Յունաստանի սահմանակից վիլայէթներում։ Բացի դրանից, ինչպէս լսվում է, Վիլհելմ II կայսրը աւելի և աւելի հակվում է Թիւրքիայի օգտին և նորից ուղարկել է սուլթանին իր բարեհաճութեան և Թիւրքիային օգնելու պատրաստականութեան հաւաստիքը։ Արդէն խօսվում է, թէ մի նոր երեքպետեան դաշնակցութիւն է կազմվում (Ռուսաստան, Ֆրանսիա, Գերմանիա), որը կրետական հարցի լուծումից յետոյ կը զբաղվի արևելեան միւս հարցերի և, ի թիւս այլոց, եգիպտական հարցի լուծումով»։

Եւրօպական լրագիրները հաղորդում են հետևեալը. «Հայաստանում ծագել են նոր անկարգութիւններ այն բանից յետոյ, երբ թիւրքաց զօրքերը յետ կանչվեցան այստեղից և ուղարկվեցան յունա-թիւրքական սահմանները։ Օտար պետութիւնների դեսպանները արդէն առաջադրութիւններ արին այդ մասին Բ. Դրան»։

Յունաց պատգամաւորների ժողովի նախագահը, նիստի ժամանակ կարդաց հետևեալ հեռագիրը, որ ստացված է Ռիչչիոտի Գարիբալդիից. «Այն դէպքում, երբ եւրօպական դիպլօմատիան հասցնի Յունաստանին և Թիւրքիային պատերազմի, Յունաստանը կարող է ապահով լինել, որ 100,000 գարիբալդիականներ իսկոյն նրան օգնութեան կը հասնեն»։

Կ. Պոլսից հեռագրում են «Temps» լրագրին, որ Բ. Դուռը ուղղել է մեծ պետութիւններին մի յիշատակագիր, որով խնդրում է ստիպել Յունաստանին յետ կանչել Կրետէից իր զօրքը և նաւերը։ Իր խնդիրքը Բ. Դուռը հիմնում է այն հանգիստաւոր պարտաւորութեան վրա, որը յանձն են առել մեծ պետութիւնները, Պարիզի 1856 թւի դաշնագրով, խոստանալով պաշտպանել և պահպանել օսմանեան կայսրութեան ամբողջութիւնը։

Բ. Դուռը մոռանում է, սակայն, թէ ինքն այդ ժամանակից ի վեր հազարաւոր անգամ ոտնակոխ է արել այդ դաշնագիրը և չէ կատարել իր պարտաւորութիւնները։

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

Պ օ ս տ օ ն, փետրվարի 16-ին

Քուպայի խնդիրն ալ հայկականին պէս երբեմն կը բորբոքի, երբեմն կը մարի։ Մի քանի շաբաթ առաջ ամբողջ Ամերիկան կարծես կը պատրաստուէր պատերազմի, բայց մի քանի օրուան մէջ նախագահ Քլիվլէնդի անստասան ընթացքը, և իր քարտուղարին մի յայտարարութիւնը օդը ցնդեցուցին Քուպայի բարեկամներու յոյսը։

Բարեբախտաբար, Քուպայի մէջ միշտ վառ է այդ խնդիրը. հակառակ Արեմեանի մեծ հա-

սարակաղետութեան չահախնդիր ընթացքին, կղզեցիները նոյն քաջութեամբ և ոգևորութեամբ կը կռուին։ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը կրկնապատկած է նաւերու թիւը կասկածելի նաւահանգիստներու չուրջ. այսու հանդերձ երեք չորս շաբթուան միջոցին մի քանի աջող արշաւանքներ ապստամբ զօրապետներու ձեռք հասուցին մեծ քանակութեամբ զէնք և տինամիթ։ Քոմէսը անցեալ շաբթու առաջին անգամը լինելով գործածեց տինամիթի թնդանօթը. ամեն մարդ անձկութեամբ կը սպասէ տեսնելու թէ այդ նորահնար ռմբաձիգը որ աստիճան պիտի կրնայ փոխել պատերազմներու արդի մեթոդները։

Անցեալ երեք չորս շաբթուան միջոցին Սպանիա բարեկարգութեան ծրագրեր կը պատրաստէր Թիւրքիոյ պէս. ամերիկեան կառավարութիւնն ալ, հակառակ լրագրերու մեծ մասին քննադատութեանց, կը ջանար մի կերպ միջնորդ հանդիսանալ ստիպելու ապստամբները իրենց զէնքերը վար դնելու. այս բանակցութեանց խոլոտ մերժումներ տուաւ Քուպայի ժամանակաւոր յեղափոխական կառավարութիւնը և այդ ամենուն վրա Քոմէսին դինամիթէ թնդանօթը եկաւ վերջին պատասխանը տալու, որը այնքան կատաղի է, որքան ծերունի Դիւցազնին խօսքը. «Մենք երախաներ չենք, պատերազմը խաղալիք չէ, Քուպան կամ ազատ կը լինի կամ բոլորս կը մեռնենք»...

Արմէն

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օրմանեան պատրիարքը շարունակում է աղօթել... աղօթել իր երկու սիրելիների, Արթին փաշա Տատեանի և նրա տիրոջ համար։ Ահա թէ այդ մասին ինչ է հաղորդում «Ծաղիկ» շաբաթաթերթը.

«Պատրիարք հայրը, կիւրակէ օր Պէչիկթաշի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատոյց, ի հանգիստ հոգւոց ծնողաց Բարձ. Ցարութիւն փաշայի Տատեան, և քարոզեց։ Արարողութեանց մասնակցեցան Յովհաննէսեան, Մանկունի, Դիմաքսեան և Ալէաթճեան եպիսկոպոսունք։ Քաղաքական ժողովոյ և տեսուչ-խորհրդոց անդամք, պետական պաշտօնատարներ և այլք ներկայ գտնուեցան այս արարողութեան, և ապա հրաւիրուեցան Ն. Բարձրութեան կողմանէ տրուած նախաճաշին, որուն Բաչան չը կրցաւ մասնակցիլ տկարութեան պատճառաւ։ Սեղանին վրա Ն. Ամենապատուութիւն օրհնեց վառօղաղետ Յովհաննէս պէյի և Ցակինթ տիկնոջ յիշատակն ու բաժակ պարպեց Բարձր. Ցարութիւն փաշայի և Տատեան ազգատոհմին կենաց։ Պատրիարք հայրն ապա այցելեց Պէշիքթաշի ոստիկանապետ Հասան փաշայի»։ (Արթին փաշայից ոստիկանապետ Հասան փաշային,—որպիսի գեղեցիկ ներդաշնակութիւն)։

Այլ առակ լուարուք. «Ծաղիկ» հաղորդում է.

«Պատրիարք հայրն շաբթուս շրջաբերական մը զրկելով թեմական առաջնորդներուն, առաջնորդական փոխանորդներուն և տեղապահներուն, պատուիրեց, որ աղօթեն վասն կայսերական բարօրութեան, ողորմեան և այլն և այլն... եկեղեցական պաշտօնէութիւնք զայս ծանուցանեն եկեղեցւոյ բեմէն, հաղորդեն գիւղերուն, և աղօթող ըլլան»։

* * *

Նմուշներ նորաձոյն հայոց լեզուի։ «Ներքին իւրկան կիսագանգակի ձևով ուղտի մորթու գոյնի բրդէ մարլիայով, կարված է ոսկով և զարդարված է չագանակագոյն բիէսով։ Այդ իւբկի համար հարկաւոր է լայն մաղլէէ տակի կար։ Վերևի շորը կապոյտ բէնգալինից է և կազմում է զարդարուն տիւնիկ, որ բարձրացրած է չագանակագոյն շաւով։ Բէկամիէ գօտին հաւաքած է կրծքի վրա լայն միարուկ և դուրս է գալիս նոյն կտորից կարված կոկէտի տակից ինչպէս և ներքին իւբկան է, լայն թիքը և նեղ թեզանիք։ Ուսերի վրա չագանակագոյն թաւիշ բուլօնէր, նոյնանման բուլօներ նաև օձիքի վրա, կոկէտի չուրջը և բրէդէլների ձևով։ Թաւիչէ գըլխարկը զարդարված է շաւով և էգրէտով»։

Լեզուի այս հրաշալիքը, որ մենք դնում ենք ամենայն հարազատութեամբ ընդօրինակելով, սեղծագործել է գրական անիշխանութիւնից թև առած սանձարձակ յանդգնութիւնը, որի երկրպագուներն են հայոց գրականութեան այժմեան հսկայ սիւները, Արասխանեան և ընկերութիւն։ Այժմ որ Աւետիք Արասխանեան լիակատար իրաւունք ունի պարծենալու, թէ ինքն էր որ եղաւ ծնող մեր գրական այժմեան զարմանալի առաջադիմութեան։ Ամեն ինչ, որ «Մուրճից» առաջ էր, ոչինչ էր. իսկ ինչ որ բախտ ունեցաւ ծնվել «Մուրճից» յետոյ, նա լուսաւոր է, գեղեցիկ է։ Ահա և այդ գրական «աջաբսանդալը» Արասխանեանցի փառքի ադամանդներից մէկն է, մանաւանդ որ լոյս է տեսել գրական անթառամ երեխայութեան ներկայացուցիչ Տիգրան Նազարեանի օրգանում. չէ որ անցեալ տարի Արասխանեան Տիգրան Նազարեանի alter ego-ն էր...

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԿՐԵՏԷ

ԼՕՆԴՕՆ, 26 փետրվարի։ «Times» լրագրում տպված է յունական պատասխան յայտագրի լիակատար բովանդակութիւնը։ Նրա բովանդակութիւնը հետևեալն է։ Յունաց կառավարութիւնը ընդունում է պետութիւնների հոգածութիւնը համաշխարհային խաղաղութիւնը պահպանելու վերաբերմամբ և ցանկանում է Կրետէի ազգաբնակութիւնը պաշտպանել կատարեալ կործանումից։ Յունաց կառավարութիւնը կարծում է, որ Կրետէի համար ինքնավարութեան նախագիծը, որ ընդունել են պետութիւնները, չի պատասխանի նրա մեծահոգի դիտաւորութիւններին, և որ նա նոյն վիճակին կենթարկվի, որպիսի վիճակին ենթարկվում էին կղզին կառավարելու համար կազմված ուրիշ նախագծերը, որոնց իրագործման համար եղած ջանքերը ապարդիւն եղան։ Եթէ նոր առաջարկութիւնը անպէտք կը դուրս գայ կարգը վերջնականապէս վերականգնելու համար, այն ժամանակ անիշխանութիւնը և ֆանատիկոսութիւնը, որպէս համոզված է յունաց կառավարութիւնը, սրանից յետոյ ևս կաւերեն կղզին։ Ի նկատի ունենալով այդ, յունաց կառավարութիւնը համոզում է պետութիւններին չը պնդել նախագծված ինքնավարութեան վրա և թողնել, որ Կրետէն Յունաստանին յանձնվի։ Ուշադրութեան առնելով միացեալ նաւատորմերի ներկայութիւնը կրետական ջրերում, այլ ևս անօգուտ կարելի է համարել յունաց նաւատորմի այնտեղ մնալը. սակայն ցանկալի է, որ յունաց զօրքերը մնան կղզում կարգը վերականգնելու համար։ Սրբազան պարտքը հրամայում է Յունաստանին կրետական ժողովուրդը մահմետականների զոհ չը դարձնել։ Եթէ յունական զօրքերը յանձնարարութիւն կը ստանան պետութիւններից՝ կարգը վերականգնել կղզում, այն ժամանակ պետութիւնների ցանկութիւնները շուտով կը կատարվեն։ Վերջը յայտագիրը դիմում է պետութիւններին խնդրելով թոյլ տալ կրետական ժողովրդին, որ ինքն յայտնի է, թէ որպիսի կառավարութիւն է ցանկանում։

ԼՕՆԴՕՆ, 26 փետրվարի։ Լօնդօնի դիպլօմատիական շրջաններում Յունաստանի պատասխանը համարվում է անբաւարար և անընդունակ բարւոքելու նրա և պետութիւնների մէջ եղած լարված յարաբերութիւնները։ Յունաստանի առերևոյթ տրամադրութիւնը՝ յետ կանչել իր նաւատորմը, մի փոքր, երևի, կը թուլացնի այն խիստ յարձակողական միջոցները, որոնց վճռել են դիմել պետութիւնները, բայց ոչինչ հիմք չը կայ ենթադրելու, որ պետութիւնները թոյլ տան յունական զօրքերի ներկայութիւնը Կրետէում։ Հէնց որ պետութիւնների մէջ տեղի կունենայ հայեացքների փոխանակութիւն, Յունաստանին կը յայտարարվի, որ պետութիւնները անյապաղ միջոցներ ձեռք կառնեն իրանց ընդունած վճիռները ի կատար ածելու։

ԼՕՆԴՕՆ, 26 փետրվարի։ Առաւօտեան լրագիրների մեծ մասը քննում է Յունաստանի պատասխանը։ «Times» ասում է. «Եւրոպական կօնցէրտը երևի հաւանութիւն չի տայ նենգամիտ և գլւրագրգիռ պետութեան գործողութեան եղանակին։ Ընդհանուր ձայնատւութիւնը Կրետէ կղզում խաբերայութիւն կը լինէր, մանաւանդ որ դա Թիւրքիայի ամբողջութեանը հակառակ է, ինչի վրա որ պնդում էին երեք կայսրները։ Հակառակ իր ծածուկ մերժման, Յունաստանը ոչ ոքին չի խաբի և չէ կարող այն միջոցները առ ոչինչ դարձնել, որ վճռված է ընդունել։ Որովհետև մեծամասնութիւնը ցանկանում է գիջողաբար գործել, այդ պատճառով ամենախիստ միջոցներին դիմելը անհրաժեշտ չէ համարվում։ Ամենից առաջ, երևի, ձեռք կը զարկեն Կրետէի պաշարման»։

ՊԱՐԻԶ, 26 փետրվարի։ Կարծում են, որ պատգամաւորների ժողովում արևելեան գործերի մասին հարցաքննութիւնը ուրբաթ օրվանից վաղ տեղի չի ունենայ, և նախագուշակում են, որ վիճաբանութիւնները բարեյաջող ելք կունենան մինիստրութեան համար։

ՊԱՐԻԶ, 26 փետրվարի։ «Temps» լրագիրն ասում է, որ Յունաստանը անպայման և վերջնականապէս մերժողական պատասխան չը տուեց և յոյս կայ բարեյաջող ելքի։ Լրագիրը ամենալաւ միջոցն է համարում խաղաղասէր պաշարումն։

ԼՕՆԴՕՆ, 26 փետրվարի։ Համայնքների ժողով։ Բալֆուր ասում է, որ Հարկորտ յայտնում է, թէ կառավարութիւնը աշխատում է բարեկամական կերպով կարգադրել կրետական հարցը։ Կառավարութիւնը, սակայն, չէ կարող գոհացնել Հարկորտի պահանջը և խոստանալ, որ բրիտանական զինուորված ոյժերը փորձ չեն սկսի առանց պարլամենտի սկզբնական համաձայնութեան։ Այդպիսի խոստմունքը անյարմարութիւններ ունի և հակասում է սահմանադրական կարգերը գործադրելու համար եղած օրինակներին։ Կառավարութիւնը շատ կը հիասթափվէր, եթէ նա ստիպված լինէր գործադրել բրիտանական զինուորված ոյժերը։ Նա կարծում է, որ դա (?) Կրետէի ազատութեան և եւրոպական խաղաղութեան պահպանման քաղաքականութիւն է։ Այդ քաղաքականութիւնը նա ցանկանում է առնանարկել այնպիսի խոստմունքներ տալով պարլամենտին, որոնք կարող են կրիտիկական րոպէում խանգարել նրա գործունէութեան եղանակը։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 26 փետրվարի։ Միջազգային նաւատորմի ծովապետները կրետական ջրերում առաջարկեցին Կանդիայի յունաց հիւպատոսին հեռանալ քաղաքից հիւպատոսարանի պաշտօնեաների և հելլէնական հպատակների հետ միասին։

ԿԷՕԼՆ, 27 փետրվարի։ «Köln. Zeitung» լրագրին հեռագրում են. «Կանդիայի դռների մօտ կռիւներ են տեղի ունենում բաշիբոզուկների և ապստամբների մէջ։ Թիւրքերի կողմից սպանված են և վիրաւորված 60 հոգի։ Հրացանաձգութիւնը շարունակվում է. կատաղութիւնը աճում է. սպառնում են այրել քաղաքը։»

ՎԻԷՆՆԱ, 27 փետրվարի։ Լուր է պտտում, որ Աւստրիան, Գերմանիան և Ռուսաստանը իրար մէջ համաձայնութիւն են կայացրել, թէ Յունաստանի պատասխանը պէտք է անբաւարար համարել։ Սպասում են, որ ուրիշ պետութիւններն ևս նոյն կարծիքը կը յայտնեն։

ԼՕՆԴՕՆ, 27 փետրվարի։ «Times» լրագրին Աթէնքից հեռագրում են. «Կառավարութիւնը հրամանագրեց գնդապետ Վասօսին խուսափել որ և է ընդհարում ունենալուց պետութիւնների զինուորված ոյժերի հետ և յետ քաշվել դէպի երկրի ներսը։ Աթոնի վանքի երեք հարիւր աբեղաներ առաջարկեցին իրանց ծառայութիւնները կառավարութեան որպէս կամաւորներ։ Յունական նաւատորմը մտաւ Արտա ծոցը և պաշարում է այնտեղ գտնվող մի քանի թիւրքաց նաւեր։ Կանէյից ստացված մանաւոր հեռագիրների համաձայն, յունաց փոխ-հիւպատոսին և հիւպատոսարանի թարգմանին, նոյնպէս և յունաց լրագիրների թղթակիցներին և Կանէյում ապրող ուրիշ յոյներին նաւը նստեցրին և ուղարկեցին Ջէրիգօ։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 27 փետրվարի։ Զինուորական ղեկավարող շրջաններում յայտնում են, որ մտադրութիւն չը կայ յարձակողական գործունէութիւն սկսել Յունաստանի դէմ և որ Էդհէմ-փաշային հրամայված է խիստ-պաշտպանողական դիրք բռնել, չը թոյլ տալով, սակայն, որ յոյները անցնեն սահմանը։

Մեծ վեզիրի դրութիւնը խախտված է համարվում։ Այդ պաշտօնը, լուրերին նայելով, առաջարկվեց Զմիւռնիայում գտնվող Քիամիլ-փաշային, բայց նա հրաժարվեց։ Բանակցութիւններ վերսկսվեցին նոյնպէս Քուչուկ-Սաիդ փաշայի հետ, բայց մինչև այժմ, այն պայմանների պատճառով, որ առաջարկում է Քուչուկը, բանակցութիւնները հետևանք չունեցան։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 27 փետրվարի։ Բ. Դուռը հրաժարվեց պնդել, որ Կրետէի նահանգապետը թիւրքահպատակ լինի։ Այդ պատճառով դիպլօմատիական շրջաններում շատ են խօսում, թէ Կրետէի ինքնավարութիւնը կարող է Արևելեան Ռումէլիայի ինքնավարութեան նման լինել։

ԿԱՆԷՅԱ, 27 փետրվարի։ Սիտիում մահմետականների կոտորածի մասին հաղորդված տեղեկութիւնը, որը առաջ հերքվեց, այժմ հաստատվում է։ Մահմետականները պահանջեցին, որ գործի քննութեան համար յանձնաժողով նշանակվի։ Օտար պետութիւնների հիւպատոսները, վկաների ցուցմունքների և անուանական ցուցակների հիման վրա հաղորդում են, որ Ալբանիայում, Սիտիում և Եպիսկոպում սպանված են 400 մարդիկ, Սիտիում սպանված են 66 տղամարդիկ, 32 կանայք և 70 մանուկներ, չը հաշւելով անյայտ զոհերին։ Կինիսում կոտորվածների թիւը դեռ ևս չէ որոշված։ Կանդիա փախած թիւրքերի թըւում գտնվում են 9 վիրաւորվածներ և նրանց մէջ մի չորս տարեկան երեխայ կտրված կոկորդով, փոքրիկ աղջիկ կտրած ականջներով և մի քանի վիրաւորված կանայք։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 փետրվարի։ Փետրվարի 26-ին Պետրոպավլօվսկ տաճարում հոգեհանգիստ կատարվեց ի Տէր հանգուցեալ Կայսր Ալէքսանդր III-ի համար։ Ներկայ էին՝ Թագաւորը, Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնան, Մեծ իշխանուհիները և Մեծ իշխանները։

ՍՕՖԻԱ, 26 փետրվարի։ Հասաւ թիւրքաց սուլթանի յատուկ դեսպան Հաքքի-բէյ՝ սուլթանի ինքնագիր նամակով իշխանին։ Հաքքի-բէյին ընդունեց իշխանը երկարատև ունկնդրութեան։

ԼՕՆԴՕՆ, 28 փետրվարի։ Օրլէրշոտում պտըտում էին զանազան լուրեր այն մասին, որ Միջերկրական ծովը առաջիկայում զօրք պիտի ուղարկվի։ Դեռ ևս չը հաստատված տեղեկութիւններին նայելով, գնալու պատրաստվել են առաջին զօրաբաժնի մի քանի գնդերը։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 փետրվարի։ Ժանտախտի դէմ առնելու համար կազմված մասնաժողովը ընդունեց, ի միջի այլոց, հետևեալ միջոցները։ Ուղարկել լիազօրներ՝ սենատոր Լիխաչէվին— Վօլգայի վրա գտնվող նահանգները Նիժնի-Նովգորոդից սկսած մինչև Աստրախան և Կասպից ծովի հիւսիսային ափերը. իսկ գեներալ-լէյտենանտ Վասմունդին՝ Հիւսիսային Կովկաս և Անդրկովկաս։ Միջոցներ են ձեռք առնված պատրաստելու դօկտոր Երսէնի հակաժանտախտային շիճուկը մեծ քանակութեամբ և դրա համար պատերազմական մինիստրի հետ համաձայնութիւն կայացնելուց յետոյ՝ յարմարեցնվում է Կրօնշտադտում բոլորովին առանձնացրած մի մարակոց, որ կրում է «Կայսր Ալէքսանդր I-ի» անունը։ Հնդկաստան է ուղարկված մի յանձնախումբ, որի մէջ են պրոֆէսոր Վիսօկովիչ և բժիշկներ՝ Զաբոլօտնի և Ռէդրով՝ ժանտախտը տեղն ու տեղը ուսումնասիրելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

ա) Յայտնում է, որ հանգուցեալ տիկին Նունէ Ղամբարեանցի I մրցանակին 400 ր., համաձայն որոշման առանձին մասնաժողովի, արժանացաւ պ. Առաքել Մնացականեան՝ «Ոստի և ուտիերէնի» հեղինակը, 1894 թ. Գէորգեան ճեմարանի ընթացաւարտ։

բ) Յայտարարում է ի գիտութիւն, որոց կը վերաբերի, բարձրաստիճան Ստեփան Ղամբարեանցի ամուսին հանգուցեալ Նունէ Ղամբարեանցի հետևեալ նուիրատուութեան և նրա պայմանների մասին, որոնք արած են 28 օգոստոսի 1891 ամի։

«Ցանկանալով յորդորել Թիֆլիսի Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի և Ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի սաներին աւարտելուց յետոյ շարունակելու գործել գրականական ասպարիզում և միևնոյն ժամանակ վարձատրել նրանց գրական գիտնական առաջին աշխատութիւնները Կովկասի և Փոքր Ասիայի ազգութիւնների պատմութեան, գրականութեան և ազգագրութեան ուսումնասիրութեան վերաբերեալ, յարգելի Հոգաբարձութիւնից խնդրում եմ ընդունել յօգուտ Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի նուէր ինձնից երեք հազար ռուբլի 4% արժեթղթերով և գործադրել հետևեալ կերպով։ 1) Իմ նուէրը պիտի լինի անձեռնմխելի մայր գումար. այդ գումարից գոյանալիք %%-ից, որ չորս տարուց կը հասնի մօտ հինգ հարիւր ռուբլի, ամեն չորս տարին մի անգամ պիտի տրուի երկու մրցանակ՝ առաջինը մօտ չորս հարիւր րուբլի և երկրորդը հարիւր րուբլի, որպէս վարձատրութիւն ամենաընտիր աշխատութիւնների գրված հայկական լեզուով Կովկասի և Փոքր Ասիայի ազգութիւնների պատմութեան, գրականութեան և ազգագրութեան մասին։ 2) Մրցանակաբաշխութեան մասնակցելու թոյլատրվում է Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի և ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի այն բոլոր աւարտած սաներին, որոնք իրանց ուսումն աւարտել են մրցանակաբաշխութեան օրից ոչ աւելի առաջ քան հինգ տարի։ 3) Մրցանակները տրվում են առանձին մասնախմբից, բաղկացած հինգ հոգուց, որոնց ընտրում է Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի ուսուցչական ընդհանուր ժողովը իր միջից և մասնաւոր անձերից։ Որպէս ցանկութիւն, յայտնում եմ կարծիքս, որ գոնէ երկու անդամները միշտ ընտրուին մասնաւոր հեղինակաւոր անձերից»։

Ցիշեալ պայմանների հիման վրա, երկրորդ մրցանակաբաշխութիւնը հանգուցեալ Ղամբարեանցի լինելու է 1899 ամի սեպտեմբերին հետևեալ կերպիւ։

1) Հեղինակութիւնները պէտք է ուղարկվեն Ներսիսեան դպրոցի Հոգաբարձութեանը, ոչ ուշ քան 1-ն սեպտեմբերի 1899 ամի։

2) Հեղինակութիւնները պէտք է ունենան խորագիր, իսկ հեղինակի անունը պէտք է նշանակած լինի փակ ծրարի մէջ, նոյն խորագրի տակ, որպիսի ծրարը բացվելու է միայն մրցանակաբաշխութեան որոշումից յետոյ։

3) Մրցանակատւութեան հարցը որոշելուց յետոյ, հեղինակութիւնները կարելի է յետ ստանալ կամ անձամբ, կամ հաւատարմաթղթով։

4) Մրցանակի արժանացած շարադրութիւնների, նրանց հեղինակների և տարած պրեմիայի քանակութեան մասին, կը հրատարակվի լրագիրներում։

(№ 25) 1—3

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է

լաւ փողոցների վրա. 1) ԵՐԿՈՒ ՅԱՐԿԱՆԻ ՏՈՒՆ, երկու ֆլիգելներով, հողի տարածութիւնը 370 քառ. սաժ. 2) ՔԱՐՈՎ ՇԻՆԱԾ ՎԵՑ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ և բագումը առանձին ֆլիգել, 10 սենեակից. հողի տարածութիւնը 186 քառ. սաժ. և կու կալուածներն էլ ունեն բանկի պարտքեր։

Պայմանների համար դիմել ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Միքայէլեան փողոց, տուն № 177, Վ. Տ. Կավալեօվին։ 3—3

Մ Ա Ս Ս Ա Ժ

Բժիշկների ղեկավարութեան տակ, պարապում եմ զանազան հիւանդութիւնների բժշկելով, ՄԱՍՍԱԺՈՎ, և առողջական ԳԻՄՆԱՍՏԻԿԱՅՈՎ։ Հիւանդների ընդունելութիւնը՝ $5^{1}/_{2}$—$6^{1}/_{2}$ ժամը երեկոյեան։ Աւչալեան փողոց, № 19։

18—148 ԳԷՈՐԳ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆՑ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ „ROBERT COLLEGE“

ԴՊՐՈՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՒԱՐՏԸ սովորեցնում է ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ ամերիկական նոր սիստեմով. դասատուութիւնը ռուսերէն կամ ֆրանսերէն լեզուով։ Պայմանների մասին հարցնել Թիֆլիսի Ազնուականութեան քարվանսարայում, № 127 գրասենեակում։ (№ 22) 2—6

ՀՐԴԵՀԻՑ ԿԱԼՈՒԱԾՔՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի գիտութիւն ապահովագրող պ.պ. անդամների, որ կանոնադրութեան § 37 ի հիման վրա, ընկերութեան գործերի դրութեան վերաբերեալ ՀԱՇԻՒԸ 1897 թուի համար՝ գրքերի և դոկումենտների հետ միասին, բաց է զննութեան համար վարչութեան չինութեան մէջ, ցերեկվայ 12 ժամից մինչև 2 ժամը կէսօրից յետոյ: (չ. և և.) (№ 25) 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՒԱԳԸ

հրաւիրում է 1-ն և 2-րդ կարգի վաճառականներին

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

որ պիտի կայանայ կիրակի, մարտի 2-ին, առաւօտեան ժամը $11^1/_2$-ին, քաղաքային դումայի տան մէջ: Պարապմունքի առարկաներն են. 1) 1896 թուի գումարների ելմտի հաշիւը և ուրիշ գործեր, որոնք վերաբերում են վաճառականների դասակարգին և 2) վաճառականների աւագի և նրան օգնականների ընտրութիւնը 1897 թուի համար: 1—1

Ծախվում են

ՀԱՋԻ ԻՉՄԱՅԻԼ-ՕՂԼԻԻ ԱՅԳՈՒՑ

Բէյուկանի գիւղում (Զաքաթալի շրջան)

ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ

(1, 2 և 3 տարեկանի պատուաստ)

կայսերական կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան բիւրօին կից (Բարիատինսկայա փողոց): (№ 24) 2—3

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ հայոց կոնսիստօրիայի տանն մէջ նշանակված է ԱՃՈՒՐԴ առաջիկայ մարտ ամսի 10-ին, առանց կրկնաճրդի, Ախալցխայի ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ պատկանեալ գիւղօրայքը վարձով տալու:

2—3 (№ 24) Անդամ կոնսիստորիայի Համազասպ վարդապետ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան անդամների, որ մարտի 2-ին, կիրակի, երեկոյեան ժամը 7-ին Թիֆլիսի դումայի դահլիճում նշանակված է ընկերութեան անդամների ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ, որի պարապմունքի առարկաները լինելու են.—1) Ընկերութեան 1897 թուի ընդհանուր, այն է՝ կենտրոնի և 18 ճիւղերի նախահաշիւների քննութիւնն ու հաստատութիւնը. 2) Պաշտօնատար անձանց ընտրութիւնը՝ այն է—ընդհանուր ժողովի նախագահի և քարտուղարի, խորհրդի 4 անդամի և 2 փոխանդամի, վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի և գրագաբանական յանձնաժողովի 5 անդամի:

Ընկերութեան անդամները հրաւիրվում են վերանորոգել իրանց անդամակցութիւնը, գիմելով ընկերութեան գրասենեակը Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Ալիխանովի № 16:

(№ 22) 4—4

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից.

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, մարտ ամսի 5/17 ին ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ Գարրիկ և այդպես շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4 ին ճաշից յետոյ: Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են ավելորդանից

Պ ա կ ա ս գ ն ե ր ո վ: Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիոնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կոլիւբակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշինրօդերին: (№ 16) 10—20

ՄԻՆՉԵՒ այժմ թէ՛ լրագիրներում և թէ առանձին գրքոյկներով հրատարակված բոլոր գրուածքներիս հրատարակութեան իրաւունքը ըստ միշտ պատրաստ եմ տալ այն ընկերութեան կամ անձին, որ երկու տարի շարունակ կապահովեցնէ ինձ ամսական 50 րուբլու մի ռոճիկ և այդպիսով միջոց կը տայ՝ բացառապէս գրականութեամբ զբաղվելու: Աւելացնեմ որ բոլոր գրուածքներս կարող են 6—7 խոշոր հատորներ կազմել և նրանցից առանձին գրքոյկներով տպագրվածները լիովին սպառված են: Մտածելով որ եթէ ինձ բացառապէս նուիրեմ գրականութեան, կարող պիտի լինեմ օգտակար դառնալ, հրապարակի վրա եմ դնում սոյն առաջարկը: Իմ հասցէն ТИФЛИСЪ. „Южные Номера".

2—2 Վ. Փափազեան

Վաճառվում է

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ

Ծախվում է ԹԻՖԼԻՍԻ կենտրոնական գրավաճառանոցում, ԲԱԳՈՒ «Արօր» ապարանում:

(№ 21) 3—6

ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

(Սերգիեվսկի փողոց, տուն Ալիխանեանի, № 16)

Ստացվում են մայրաքաղաքների և տեղական նշանաւոր ռուսերէն և հայերէն ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ: Ունի հարուստ բաժին ԿՈՎԿԱՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ և հետզհետէ հարստանում է բելլետրիստիկայի վերաբերեալ ռուս և հայ հեղինակութիւններով: ԲԱՑ Է առաւօտեան 9—2 ժամ, երեկոյեան 5—8 ժամը, իսկ տօն և կիրակի օրերին՝ 9—12 ժամ: ՎՃԱՐԸ՝ տարեկան 4 ր., ամսական 40 կոպէկ: Մուտքը 2 կ.: Աշակերտները վճարում են կէսը:

(№ 12) 7—10

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթեւեկ, կիսաթոշակաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ: Պատրաստում է գիմնազիաների, կադետների կորպուսի, զեմլեմերների, ռէալական և այլ ուսումնարանների համար:

Փոքր պատրաստականում երեխաները ընդունվում են առանց քննութեան, վեց տարեկանից սկսած: Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսումնաւարտած մասնագէտներ, գիմնազիական ուսուցիչներ: Աւանդելի առարկաներն են՝ կրօն, ռուսաց, հայոց, ֆրանսիական, գերմանական, լատինականայունաց, վրաց լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն (ռուսաց և ընդհանուր) բնական գիտութիւն նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն:

Հասցէն. ТИФЛИСЪ. Гановская ул., № 11. 3-րդ գիմնազիայի մօտ:

(№ 102) (հ.) 2—10

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և ներքին հիւանդութիւնների:

Դ. Գ. ՋԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Կին-բժիշկ ԴՈՒՆԱՅԵՎԱ-ԲՈՒԴԵՆԿՕ—10—11 ժ. կանանց և երեխայոց հ.

Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍՍԱՆՑ—10—11 ժ. կանանց հ. չորեքշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ, իսկ $1^1/_2$—2 ժ. երկուշաբթի, երեքշաբթի և հինգշաբթի:

Ի. Ֆ ՊՐՕՏԱՍՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի քթի և կրծքի հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին, երեխայոց և նեարդային հ. երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ:

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—5—6 ժ. երեքշ. հինգշ. և շաբաթ:

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երկուշաբթի չորեքշաբթի և ուրբաթ:

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ ժ.

Հիւանդանոցումը քիմիական և խուզուրացուցական հետազօտութիւններ են անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կոնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշ. ապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Զգուշացրէք կեղծումներից

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

Գ. Ֆ. ԻՒՐԳԷՆՍ

Ոչնչացնում է պեպեններ, սնուլթիւն, դեղին բծերը, պուզիկները և պատռվածները և ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ: Խորհուրդ է տրվում ձեռք բերել, որպէս սուալէտային անուշահոտ սապօն, բարձր արժանաւորութեան:

ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ 1893 թուի համար:

Կտորի գինը 50 կ., $^1/_2$ կտորի 30 կ.:

Ծախվում է բոլոր ամենալաւ դեղագործական մագազիններում և դեղատներում:

Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ֆ. Իւրգէնսի մօտ Մոսկվայում: Դէպօ, Թիֆլիսում, Ազմաւրովի մօտ, դեղագործական ապրանքների առեւտրի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Ծուրինովի և Գրիշեակի, պ.պ. Պօլօվէների և Արիստակովի մօտ:

(№ 11) 3—24

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ է տալիս գեղեցիկ առոգանութեամբ

ՄՈՒՐՏԱԳ

որին կարելի է տեսնել ամեն օր ժամի 1 ին Ռոստոմ Մարտիրոսեանի տանը, Ալէքսանդրեան այգու հանդէպ: Իր բնակարանում դասերը աւելի էժան են, քան տներում: (№ 6) 5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ցայտարարելով այս փետրվարի 18-ին ընտրողական ցուցակները 1897—1901 թ. քառամեակի համար քաղաքային Դումայի ձայնաւորներ ընտրելու նպատակով, Քաղաքային վարչութիւնը հաղորդում է ի գիտութիւն պ.պ. ընտրողների, որ երկու շաբաթ շարունակ, յայտարարելու օրից, այսինքն մինչև 1897 թուի մարտի 5-ը, ինքն կընդունի ընտրողների առարկութիւնները ցուցակների անկանոնութեան և պակասութեան դէմ և որ իրանց առարկութիւնները անկլուց յետոյ վարչութեան կարգադրութիւններից դժգոհ մնացածները կարող են եօթ օրվայ ժամանակամիջոցում յայտարարութիւնը ստանալու օրից այդ մասին գանգատներ մատուցանել Թիֆլիսի պ. Նահանգապետին: (№ 21) 3—3

ընկերութիւն

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

հնարողներ

ԾԱՂԿԵԱՅ Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆԻ

Զանազան գոյնի

Նորութիւն! տուալէտի ջուր

«Օ-ԴԸ ԲՐՕԿԱՐ»

ԶԳՈՅՇ ՊԷՏՔ Է ԼԻՆԵԼ ԿԵՂԾՈՒՄՆԵՐԻՑ

(ամ. 10, 25). № 80 9—9

ԿԱԿԱՕ ԲԼՕՕԿԷՐ

ՍՆՆԴԱՐԱՐ ԽՄԻՉՔ, արկղիկներում, $^1/_1$, $^1/_2$, $^1/_4$ և $^1/_8$ կիլօգրամ: (GRAND PRIX) Բարձրագոյն պարգև: Անտվէրպէնի 1894 թուի համաշխարհային ցուցահանդէսում:

Գլխաւոր պահեստը՝ դեղագործական ապրանքների բարձրագոյն հաստատված կովկասեան ընկերութիւնը Թիֆլիսում: (№ 6) (ե) 47—50